

V. KRONIKA

KONFERENCJA NT. PROBLEMY KLASYFIKACJI I INDEKSOWANIA CAŁOŚCI EDYCJI „DZIEŁ WSZYSTKICH” OSKARA KOLBERGA (POZNAŃ 19 LISTOPADA 1985)

Prace nad pełnym opracowaniem i wydaniem całości materiałów rękopiśmianych Oskara Kolberga doprowadzone zostały do takiego momentu, w którym zagadnienie indeksów stało się problemem niezbędnym do rozwiązania. Prawdopodobnie skonstruowany zespół indeksów pozwoli na pełne wykorzystanie tego gigantycznego dzieła jako źródła naukowego. System źródłowy, jakim jest to dzieło, musi być zaopatrzone w odpowiednio szeroki, o odpowiednim stopniu szczegółowości, czytelny i praktyczny aparat informacyjno-wyszukiawczy.

Czynione do tej pory próby skonstruowania takiego systemu indeksów dla DWOK nie dały zadowalających rezultatów. Sztuczne i nieprecyzyjne metody nie mogły sprostać ogromowi samego dzieła. W końcowym etapie prac wydawniczych konieczne stało się wypracowanie nowej koncepcji indeksów, która maksymalnie odpowiadałaby samemu dziełu i jego odbiorcom. Z powodu braku możliwości oparcia się na gotowych i sprawdzonych metodach indeksowania tego typu materiałów, koncepcję taką stworzyć należy specjalnie do tego unikalnego dzieła.

Jedną z pierwszych prób ruszenia z miejsca była zorganizowana 19 listopada w Redakcji *Dzieł wszystkich* Oskara Kolberga w Poznaniu konferencja poświęcona tej problematyce. Ze względu na złożoność poruszanej problematyki, do udziału w konferencji zaproszono naukowców reprezentujących: etnografię, etnomuzykologię, filologię polską oraz folklorystykę — dyscypliny naukowe, dla których dzieło Kolberga jest jednym z podstawowych źródeł wiedzy. Obecni byli: zespół folklorystów z Lublina pracujący nad *Słownikiem Etnolingwistycznym Folkloru Polskiego* (doc. Jerzy Bartmiński, mgr Grażyna Bączkowska, dr Jan Adamowski); doc. Tadeusz Kłak oraz dr Dionizjusz Czubala z Instytutu Literatury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Sosnowcu; etnomuzykolog — doc. Ludwik Bielawski z Warszawy i dr Aleksander Pawlak z Poznania; etnografowie — doc. Zofia Staszczak i mgr Irena Kabat z Poznania — redaktorki *Słownika Etnologicznego* oraz mgr Grzegorz Skalski z Poznania i mgr Maria Niewiadomska z Łodzi. Całość spotkania przygotował zespół redakcyjny (mgr mgr Agata Skrukwa, Danuta Pawlak, Hanna Pawlak, Elżbieta Miller, Jan Pałka i Witold Przewoźny).

Zaproszonych gości powitał i przedstawił Redaktor Naczelny Redakcji DWOK prof. dr Józef Burszta. Następnie mgr Witold Przewoźny wygłosił dwa referaty: „Zarys metod indeksowania możliwych do wykorzystania w DWOK” oraz „Materiał etnograficzny w DWOK”. W pierwszym przedstawiono cele i zadania systemu indeksów ze szczególnym podkreśleniem niezwykłości całego przedsięwzięcia. Indeksy DWOK powinny bowiem objąć całość dzieła Kolberga, scalić różnorodny materiał w pewną całość źródła naukowego przy jednoczesnym uniknięciu ujednolicenia go. Indeksy powinny również odzwierciedlić specyficzny charakter dzieła przy jednoczesnym uwspółcześnieniu terminologii i klasyfikacji. System indeksów musi dać maksymalną liczbę odpowiedzi na wielokierunkowe pytania niejednorodnej grupy odbiorców (musi zaspokoić wymagania naukowców różnych dziedzin humanistyki, jak i odbiorców zadających pytania w mniejszej skali uszczegóło-

wienia, m.in. regionalistów, działaczy kultury, sympatyków folkloru i etnografii) Omówiono następnie różne metody indeksowania — za pomocą klasyfikacji i haseł przedmiotowych. Za najwłaściwszą uznano metodę indeksowania współrzędnego z zastosowaniem deskryptorów. Jest to metoda umożliwiająca budowanie otwartego, szerokiego i nowoczesnego systemu informacyjnego, który może być wykonywany konwencjonalnymi — ręcznymi metodami lub przy pomocy komputera. Metoda ta polega na charakteryzowaniu treści dzieła za pomocą współrzędnych, dających się swobodnie kombinować, słów kluczowych lub deskryptorów. Języki deskryptorowe posługujące się indeksowaniem współrzędnych są obecnie powszechnie stosowane i wydają się być najnowszym sposobem indeksowania. Pozwalają one nie tylko na uzyskiwanie stosunkowo najlepszych wyników wyszukiwawczych, ale jednocześnie indeks taki jest dość prosty w użyciu dzięki posługiwaniu się jednostkami leksykalnymi równokształtnymi z wyrazami języka naturalnego. W dalszej części zwrócono uwagę, że wszelkie ustalenia teoretyczne wielu dziedzin humanistyki, obejmujące zagadnienia językowe, klasyfikacje i systematyki, problemy definicyjne i pojęciowe oraz wszelkie problemy powstałe podczas bezpośredniego procesu indeksowania, muszą znaleźć rozwiązanie dzięki stałej współpracy z szerokim gronem specjalistów. Przedstawiono również propozycję podziału prac na szereg etapów:

1) pogłębienie konstrukcji teoretycznej poszczególnych indeksów i dojście do ustaleń wyjściowych rozpoczynających konkretne prace;

2) stworzenie odpowiedniego aparatu naukowego — utworzenie zespołu indeksowego — etnograf, muzykolog, folklorysta-filolog, informatyk;

3) gruntowna analiza poszczególnych części dzieła, jak wstępy, poszczególne rozdziały, przypisy, materiał etnograficzny, folklorystyczny i inny, pod względem językowym, ukrytych i jawnych struktur, podziałów i klasyfikacji. Celem tej części pracy byłoby wyszukanie wewnętrznego kodu informacyjnego całości dzieła i jego przeanalizowanie;

4) przystąpienie do budowy tezauryś DWOK, wyznaczenie poszczególnych kategorii ich zasięgu i szczegółowości;

5) po wszechstronnej analizie skonstruowanego tezauryś można przystąpić do właściwych prac indeksowych.

W drugim referacie przedstawiono schemat zawartości merytorycznej całości wydanych dotąd tomów. W schemacie tym uwzględniono układ samego Kolberga, a w niektórych przypadkach dokonano koniecznych modyfikacji. Materiał podzielono na 16 części, od wstępów, poprzez poszczególne rozdziały, po materiały uzupełniające i pomocnicze. Omówiono również najważniejsze problemy poruszane w poszczególnych częściach. Na zakończenie zaprezentowano wybór materiału leksykalnego obrzędu weselnego, wyodrębniony na podstawie opisu 15 wesel z różnych regionów Polski. Wybór taki pozwala przyjrzeć się charakterystycznemu słownictwu i dokonać analizy całego materiału informacyjnego. Materiał ten daje się szeregować i klasyfikować.

Zaproponowany wybór słownictwa i próba jego analizy był jedynie materiałem warsztatowym i pomocnym w ukierunkowaniu dyskusji.

Dyskusja: Wszyscy zebrani potwierdzili konieczność realizacji wyjątkowo trudnego etapu w pracach Redakcji oraz konieczność wypracowania własnej metody indeksowania. Głosy dyskutantów podzieliły się na dwie grupy: zwolenników maksymalnie szczegółowego indeksu oraz minimalistów opowiadających się za indeksem przekrojowym ze stałą listą gotowych haseł. Do pierwszej grupy należał doc. J. Bartmiński z zespołem. Zaproponował on oparcie indeksu deskryptorowego

na dwóch rodzajach haseł: a) deskryptory wybrane z tekstu, b) deskryptory oparte na metajęzyku — języku powstałym w wyniku interpretacji badacza dla opisanie wartości symbolicznych. W samym metajęzyku należałoby wprowadzić kilka kategorii: funkcja tekstu (kategoria zewnętrzna); intencja tekstu (kategoria wewnętrzna); gatunek — genologia; temat — przedmiot dzieła; postać. W dalszej części dyskusji doc. Bartmiński zwrócił uwagę na różnokierunkowe i głębokie potraktowanie dzieła Kolberga i stworzenie nowoczesnego i czytelnego systemu informacyjnego. Nowoczesny i szczegółowy system wcale nie musi oznaczać, iż będzie on mniej użyteczny — wręcz przeciwnie. Doc. L. Bielawski zwrócił uwagę na znakomitą intuicję i doświadczenie Kolberga w dziedzinie systematyki i klasyfikacji. Jego ujęcie zagadnienia stanowić może doskonały klucz do budowy indeksów. Według doc. Bielawskiego w pracy nad indeksami należy wyjść od układu kolbergowskiego — nieco zmodyfikowanego — sprawniejszego, zbudowanego przy pełnym wykorzystaniu olbrzymich doświadczeń Redakcji w znajomości samego dzieła. Zaproponował wypracowanie klucza — modelu całości *Dzieł wszystkich*, budowanego w dwóch etapach: 1) klucz ogólny, 2) klucz szczegółowy obejmujący systematyki i klasyfikacje szczegółowych problemów. Do konstrukcji indeksów i ich opublikowania w zupełności wystarczy oparcie się na kluczu ogólnym.

Do propozycji tej dołączyli i inni dyskutanci opowiadający się za mniejszą głębokością przyszłych indeksów. Jednak podczas dyskusowania propozycji przedstawionej przez mgra Witolda Przewoźnego udało się uzyskać kompromis pomiędzy stronami. Okazało się, że należy zbudować model całości materiałów w rozumieniu Kolberga, a następnie dokonać bardzo szczegółowej analizy poszczególnych części.

Dyskutując nad poszczególnymi punktami drugiego referatu zwrócono uwagę na konieczność przeanalizowania kategorii regionu. Do budowy słownika geograficznego potrzebny jest przynajmniej dwupoziomowy system konfrontowania danych. Kolberg operował centrami regionalnymi i wolał nastawić się na analizę centrów niż pogranicza. W indeksie miejscowości należy zróżnicować miejscowości opisane w tekście od tych, z których pochodzi dany materiał oraz miejscowości tylko wymienione w tekście. Pozostają także miejscowości wzmiankowane jako miejscowości mitologiczne — nazwy fikcyjne.

Dalsza część dyskusji oscylowała wokół poszczególnych części zaproponowanego modelu Kolbergowskiego. Omówiono więc po kolei rozdziały dzieła zwracając uwagę na najważniejsze problemy wynikające ze specyfiki tematów tam poruszanych. Głównym i nierozwiązanym problemem, który przewijał się w dyskusji, był zasięg i głębokość indeksowania. Ten węzłowy problem dla samej konstrukcji indeksów wymaga dalszych spotkań i dyskusowania już szczegółowych problemów w wąskim gronie specjalistów. Najbliższe spotkanie poświęcone indeksom materiałów muzycznych wyznaczali sobie etnomuzykolodzy.

Najważniejszym efektem tego spotkania było włączenie się Redakcji do ogólnopolskiej dyskusji nad systematykami i klasyfikacjami materiałów folklorystycznych i etnograficznych oraz rozpoczęcie współpracy przy tworzeniu podwalin teoretycznych pod przyszły system indeksów DWOK. Tylko współpraca z szerokim gronem specjalistów może zagwarantować sukces w tej pracy. Spotkanie to przyniosło również cały szereg bardzo konkretnych wniosków, częściowo tylko tu przedstawionych, a wytyczających kierunki prac w najbliższym czasie. Budowa modelu całości materiałów kolbergowskich i jego gruntowana analiza przyniesie już warsztatowy materiał, który służyć będzie do szeregu następnych spotkań i dyskusji.

WYSTAWA PT. „INDIANIE AMERYKI POŁUDNIOWEJ”

Rzeczywistość muzealna ostatnich kilku lat nie jest bogata w wystawy o tematyce amerykańskiej. Indianie kontynentu południowoamerykańskiego nadal stanowią zagadnienie niezwykle interesujące nie tylko etnografów, ale i przeciętnych odbiorców (adresatów wystaw). Hasło „Indianie” w odniesieniu do Ameryki Łacińskiej kojarzy się najczęściej z cywilizacją Inków (Machu Picchu, quipu), Azteków (skarby Montezumy) czy Majów (świątynie-piramidy). Indian zamieszkujących bezkresne obszary lasów tropikalnych utożsamia się z krwiożerczymi „łowcami głów”, Jivarosami, zamieszkującymi niewielki skrawek zachodniej Amazonii.

Powyższe, stereotypowe wyobrażenia kultur indiańskich hispanoameryki (szerzej — patrz: Paradowska M., *Obraz Indian Ameryki Południowej w Polsce XIX-go wieku*, „Etnografia Polska”, t. 25 i 26) nie wytrzymują próby czasu. Dostęp do fachowej literatury, a także coraz liczniejsze badania terenowe etnografów oraz przedstawicieli innych dyscyplin naukowych pozwalają na konfrontację i korygowanie owych wyobrażeń.

Istotną rolę w procesie powszechnej edukacji naszego społeczeństwa mogą odegrać m.in. krajowe muzea etnograficzne posiadające zbiory amerykańskie. Czy w istocie ją pełnią?

Dokonując przeglądu wystaw muzealnych lat 70-tych i 80-tych można dojść do niezbyt optymistycznych wniosków. Ilość ekspozycji nieprzekraczająca liczby dziesięciu, jest nieproporcjonalna nie tylko do istniejącego zapotrzebowania na tego typu wystawy, ale — i to skłania do smutniejszych refleksji — w stosunku do kolekcji amerykańskich, upchanych wstydliwie w zakamarkach magazynów. Doprawdy, zadziwiająca jest w tej mierze niechęć (?) czy też „niemoc” (?) części muzealników do pokazania całego bogactwa zbiorów amerykańskich.

Wyjątkiem są tu wystawy monograficzne poświęcone współczesnej kulturze Indian Andów peruwiańskich i boliwijskich (Warszawa 1979, Poznań 1980, Szczecin 1980) oraz kulturze Indian Panare z dorzecza Orinoko (Warszawa 1984).

Ekspozycją zasługującą na szczególną uwagę, ze względu na specyfikę powstania zbiorów oraz ich zakres tematyczny, jest wystawa pt. „Indianie Ameryki Południowej” z fotografii i zbiorów Borysa Małkina, przygotowana wspólnie przez Muzeum Okręgowe w Tarnowie i Muzeum Etnograficzne w Krakowie. Wystawa ta jest dopiero drugą próbą (pierwsza miała miejsce w MEK w 1977 roku) prezentacji bogatej kolekcji obiektów etnograficznych obrazujących życie codzienne autochtonicznych mieszkańców kontynentu południowoamerykańskiego. Szczególnie cenne — m.in. ze względu na swój kompleksowy charakter — są zbiory pochodzące od Indian Urubu, Tucuna, Cofan czy Noanama.

Autor zdjęć — Borys Małkin — jest postacią niezwykle. Polak, obywatel amerykański, ukończył po II wojnie światowej dwa fakultety, uzyskując doktorat z zakresu etnografii i zoologii. Pierwsze kontakty z Indianami Karaja znad rzeki Araguaia, Kuikuro i Waura w Alto Xingu w Brazylii (rok 1957) zapoczątkowały wieloletnie studia nad kulturami Indian Amazońskich. Wielokrotne wyjazdy w teren umożliwiły B. Małkinowi dogłębne poznanie społeczności tubylczych. Spędził wśród nich łącznie około 10 lat swego życia, poznając ich zwyczaje, życie codzienne i obrzędy (bliżej — patrz: „Poznaj świat”, nr-y z lat 60-tych i 70-tych; Burcharđ P., *Dżungla za progiem*, rozdz. pt. „BORYS”, Warszawa 1978; wywiad z B. Małkinem w „Widnokręgu”, nr 5, 1976). Wśród różnorodnych zajęć terenowych — prowadzenie badań oraz gromadzenie etnograficznych i zoologicznych materiałów muzealnych dla placówek w Zurichu, Bazylei, Wiedniu, Antwerpii, Calgary,

Phoenix i innych — sporo czasu i energii poświęcał na zebranie wszechstronnej dokumentacji fotograficznej i filmowej. Efektem tego jest zbiór liczący kilkadziesiąt tysięcy zdjęć, a także 22 filmy etnograficzne, nakręcone dla Instytutu Filmów Naukowych w Getyndze.

Część z nich — kilkaset fotografii oraz obiektów — Borys Malkin ofiarował w latach 70-tych Muzeum Etnograficznemu w Krakowie.

Prezentowana w Tarnowie (I-III 1985) część eksponatów, zgromadzonych przez B. Malkina, z wielkim trudem mieści się w kilku salkach parterowego dworku. Ekspozycję otwiera kilkadziesiąt fotogramów prezentujących fragmenty zamierchłej przeszłości cywilizacji andyjskich oraz środowisko naturalne (selwa, sawanna) Indian Amazonii, Gran Chaco, Mato Grosso i Ziemi Ognistej. Mapa Ameryki Południowej z naniesionymi nań razwami plemion (około 30) pozwalają zwiedzającym na zlokalizowanie pochodzenia każdego obiektu i zdjęcia.

Przy takiej prezentacji materiału można zauważyć, że pomimo pozornie jednolitego środowiska, w którym żyją tubylcy, ich kultury są lokalnie różnicowane. Indianie żyją w społecznościach liczących od kilkudziesięciu osób — jak Tapirape w Brazylii, do kilku — Jivaro w Ekwadorze i Peru, czy kilkunastu tysięcy — jak Yanomami z pogranicza Brazylii i Wenezueli. Generalnie, typ gospodarowania — przedstawiony w sali czwartej — pozostaje wspólny. I tak osoba zwiedzająca wystawę zauważa, że większość Indian zajmuje się kopienictwem, łowiectwem i rybołówstwem. Nieliczne już dziś grupy zajmują się wyłącznie zbieractwem i myślistwem. Ziemię uprawia się przy pomocy zaostrzonego i hartowanego w ogniu drewnianego kija-kopaczki przeznaczonego do spulchniania, po uprzednim wykarczowaniu lasu. Podstawę uprawy stanowi maniok, banany, trzcina cukrowa, ananas, papaja, tytoń i bawełna. Zawieszona na ścianach sali broń, jakiej używają Indianie do polowań, to różnego rodzaju łuki, oszczepy i dmuchawki z zatrutymi strzałkami. Polów ryb odbywa się przy pomocy koszy, zastawek, ościeni, zatrutowania wody lub haczyka i linki. Uzupełnieniem diety są owoce, nasiona, grzyby zbierane w lesie.

Sala trzecia przedstawia przedmioty codziennego użytku, takie jak kosze, plecionki, gliniane naczynia, warsztat tkacki itp. Są one przykładem niemal pełnej samowystarczalności poszczególnych grup indiańskich.

Charakterystyczne ubiory i stroje oraz elementy życia obrzędowego (m. in. instrumenty muzyczne) wybranych społeczności, szczerlnie wypełniają ściany drugiej z kolei salki. Uwagę zwraca obrzędowy pióropusz Tapirape z barwnych piór papuzich, a także korona Urubu również z piórami. Martwe zdawałoby się przedmioty ożywają w tańcach i obrzędach zarejestrowanych na kliszy (szkoda tylko, iż ze względów technicznych jak i z powodu wysokich kosztów nie było możliwe przedstawienie odbitek kolorowych).

Istotnym aspektem przewijającym się przez wystawę są zmiany oraz skutki, spowodowane gwałtownym zetknięciem się świata indiańskiego z cywilizacją współczesną.

Sumując, całość mogłaby pretendować do miana pełnego przekroju współczesnych kultur Indian Ameryki Południowej reprezentowanych przez około 30 grup etno-lingwistycznych, które za kilka czy kilkanaście lat zostaną wchłonięte przez nieustannie napierającą cywilizację. Niestety, duże zagęszczenie fotogramów i obiektów, w sposób wrywkowy i niepełny, zaledwie sygnalizuje pewne problemy czy zjawiska. Podotnie rzecz ma się ze skromnym, lecz o ciekawej szacie graficznej, informatorem (tu: drobne korekty — Indianie Yanomami, do których B. Malkin jeszcze nie dotarł, zamieszkują pogranicze Wenezueli i Brazylii, a nie jak po-

dano w tekście, pogranicze Brazylii i Surinamu, — Indianie Oyana zajmują obszar położony nie przy ujściu rzeki Marowijne, lecz w jej górnym biegu). Z powyższych względów wystawę w tarnowskim Muzeum Okręgowym należy traktować jako sygnał-zwiastun ekspozycji zapowiadanej od dawna, a mającej zaprezentować całość kolekcji Borysa Małkina przekazanej w darze krakowskiemu Muzeum Etnograficznemu. Autorom wystawy, Marii Zachorowskiej i Jackowi Kubienie, życzyły należy, by w najbliższym czasie zamiar ten zrealizowali.

Pobieżnie przedstawione zbiory B. Małkina, wzbogacone m.in. XIX-wiecznymi eksponatami kolekcji K. Jelskiego z terenów Gujany, są unikalne nie tylko w skali naszego kraju. Możliwość dalszego ich powiększania i uzupełniania sugerowałoby zorganizowanie stałej ekspozycji amerykańskiej.

Janusz Jaskulski

DZIEŃ MUZULMAŃSKI W PIENIĘŻNIE

Dnia 28 IX 1985 r. w Misyjnym Seminarium Duchownym Księża Werbistów w Pieniężnie miał miejsce Dzień muzulmański. Z tej okazji przybyli muzulmanie polscy z Warszawy, Białegostoku i Gdańska oraz zaproszeni goście.

Dzień rozpoczęto Mszą św., na której byli obecni wszyscy uczestnicy sesji. Mszy św. przewodniczył O. Stanisław Wyparło SVD, misjonarz pracujący od 20 lat w Indonezji. Przedstawił konkretne przykłady współpracy między katolikami a muzulmanami, jak: pomoc przy budowie obiektów sakralnych, uczestnictwo duchownych obu religii w większych świętach, czy to chrześcijańskich, czy islamskich.

Oficjalnego otwarcia Dnia muzulmańskiego dokonał O. dr H. Gzella, dyrektor studiów Misyjnego Seminarium Duchownego w Pieniężnie. Podkreślił, iż płaszczyzną jedności i dialogu jest wiara w Jedyne Boga.

O. dr E. Sliwka, dyrektor Muzeum Misyjno-Etnograficznego w Pieniężnie, zapoznał zebranych z genezą tego nietypowego spotkania oraz nakreślił plany perspektywiczne spotkań tego rodzaju. Przedstawił również cele, jakie miała wystawa Koranu, ze zbiorów muzulmanów polskich, która była prezentowana w muzeum w Pieniężnie od 15 VI 1985 r. Podkreślił również, iż islam, podobnie jak chrześcijaństwo, nie uniknął podziałów wewnątrzreligijnych. Żywym tego przykładem jest obecność na sesji muzulmanów sunnitów (islam ortodoksyjny) oraz muzulmanów Ahmadi (modernistyczny prąd religijny odchodzący wyraźnie od ortodoksji sunnickiej).

W dalszej części głos zabrali prelegenci. Jako pierwszy wystąpił imam mgr Mahmud Taha Żuk, reprezentant grupy muzulmanów Ahmadi. Ukazał, iż islam to nie tylko religia, moralność, ale również system prawno-społeczny oparty na świętej księdze — Koranie oraz na Sunnie, czyli tradycji muzulmańskiej. Przedstawił artykuły wiary oraz zasady, które musi wypełniać prawowity muzulmanin. Nakreślił także historyczny rys islamu. O wspólnotach Tatarów polskich w latach 1918-39 mówił dr Ali Miśkiewicz, przedstawiciel grupy muzulmanów sunnitów, adiunkt Pracowni Badań Regionalnych Instytutu Historii Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. W Polsce północno-wschodniej okresu międzywojen-

nego Tatarzy tworzyli jedną z najmniejszych grup etniczno-religijnych. W granicach całej Rzeczypospolitej było ich ok. 6 tys. Kulturalnie zbliżeni byli do Polaków i Białorusinów. Odróżniali się od nich obrzędowością religijną. Inteligencja tatarska mówiła językiem polskim, a znała także francuski i rosyjski. Pozostali mówili po białorusku lub używali dialektu kresowego. Młodzież uczęszczała do polskich szkół, gdyż własnych Tatarzy nie posiadali. Języka arabskiego i Koranu uczono w szkołach przyświątynnych.

W 1925 r. zwołano do Wilna Ogólnopolski Zjazd Muzułmanów. Na zjeździe powołano Muzułmański Związek Religijny Rzeczypospolitej Polskiej, zrywając przy tym więzy z zarządem duchownym (muftiatem) w Symferopolu. Utworzono autokefalię związku uniezależniając go od jakiegokolwiek władzy religijnej muzułmanów za granicą. Powołano także organ zarządzający związku — muftiat, powierzając godność muftiego doktorowi nauk orientalistycznych Jakubowi Szynekiewiczowi. Siedzibą muftiatu i nowo utworzonego Związku Kulturalno-Oświatowego Tatarów Rzeczypospolitej Polski zostało Wilno.

W 1936 r. utworzono w ramach 13 Pułku Ułanów Wileńskich szwadron tatarski. Walczył on w kampanii wrześniowej, a potem w II korpusie Polskim na ziemi włoskiej oraz w I i II Armii Wojska Polskiego. Związek kulturalno-oświatowy organizował świetlice tatarskie, biblioteki, amatorskie zespoły artystyczne. Wydawano także: „Roczniki Tatarskie” (3 tomy — 1932, 35, 38), miesięcznik — „Życie Tatarskie” (l. 1934-38) oraz „Przegląd Islamski” (kwartalnik, lata 1930-37).

Ogromnie ciepło przyjęta została przez słuchaczy jedyna kobieta wśród prelegentów — Dżennet Dżabagi Skibniewska, z grupy muzułmanów sunnitów, pedagog, redaktor, działacz społeczno-kulturalno-religijny. Z wielkim zaangażowaniem emocjonalnym opowiadała o życiu muzułmanów Warszawy 20-lecia międzywojennego, gdyż wiązało się to także z jej osobistymi losami. Dżabagi Skibniewska jest córką Wassan-Gireja Dżabagi, redaktora naczelnego „Przeglądu Islamskiego”, który to pismo przeznaczone dla społeczności muzułmańskiej wydawał w Warszawie. Osoba W. G. Dżabagi nadawała ten życiu inteligencji tatarskiej w stolicy. Wokół jego domu zbierało się jej grono, do którego zaliczali się imamowie, dyplomaci, literaci oraz takie osoby, jak ks. Choromański, późniejszy biskup sekretarz Episkopatu Polski, czy prof. Alfred Górka, orientalista, kierownik Instytutu Wschodniego, który w tym czasie miał siedzibę w Warszawie.

[W godzinach popołudniowych uczestnicy Dnia muzułmańskiego zwiedzili wystawę Koranu ze zbiorów muzułmanów polskich. Wystawę objaśniali: imam mgr Mahmud Taha Żuk oraz dr Ali Miśkiewicz. Na wystawie zgromadzono: teksty Koranu z komentarzem; Sunnę Alego zawierającą wypowiedzi Proroka dotyczące modlitwy, małżeństwa, nauki itp.; podręczniki, przy pomocy których dzieci muzułmańskie zdobywały w szkołach przyświątynnych znajomość języka i pisma arabskiego oraz próbki pisma tychże uczniów z terenu Polski okresu międzywojennego. Inną grupę stanowiły przedmioty związane z kultem muzułmańskim. Wśród nich znalazły się m.in.: namazyk — dywanik służący do modlitw, który ma wyrażać skupienie i oderwanie modlącego się od otaczającego świata; obrzędowe nakrycie głowy imama muzułmańskiego; tazbich — różaniec o 99 paciorkach, na którym odmawia się 99 imion Boga zawartych w Koranie; chamail — zbiór modlitw rytualnych; korzeń z Mekki przywieziony na pamiątkę przez pielgrzymów oraz muhiry — ozdobne wersety z Koranu. Prezentowane były także pamiątki i zdjęcia dotyczące islamu wraz z czasopismami wydawanymi przez polskich muzułmanów. Dzień muzułmański był również dniem zamknięcia tejże wystawy. Zwiedziło ją od chwili otwarcia ponad 20 tys. osób.

Po zwiedzeniu wystawy wznowiono sesję. Wiceprzewodniczący Gdańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego, mgr Maciej Konopacki, z grupy muzułmanów sunnitów, zapoznał obecnych z wartościami polskiego orientu. Na północnym wschodzie Rzeczypospolitej można było spotkać mozaikę religijną: katolicy, Żydzi, muzułmanie. Pośród różnych religii przyszły, szeroko pojęty ekumenizm kreślił swe niepisane zasady. Ta osobliwa aura Wileńszczyzny oddziaływała na twórców, np. na Słowackiego, który wyraził to w poemacie *Beniowski*, czy na Cz. Miłosza. Korzystanie z dziedzictwa więcej niż jednej kultury i gromadzenie wartości z kilku jednocześnie zrębów cywilizacyjnych zawsze wzbogacało ludzkość. To co muzułmańskie, nie łączy się z tym co polskie w sposób mechaniczny, pozwalający na rozgraniczenie dwóch części — mówił Ahmad Misbah, z grupy muzułmanów Ahmadi, z Warszawy. Przedstawił duchowość muzułmanów polskich w aspekcie spotkania dwóch kultur. Uwagi jego miały charakter hipotetyczny. Opierając się na analizie pisma „Al-Islam” (wydawanego w formie biuletynu przez muzułmanów Ahmadi w Warszawie) próbował wykazać budowanie swego rodzaju subkultury łączącej w sobie dwie kulturowe tradycje. Uważał, iż badania porównawcze z muzułmanami innych kręgów kulturowych pozwoliłyby uzyskać to, co sprawia, iż muzułmanie polscy różnią się od swych współwyznawców z zagranicy. Poruszył także problem Polonii muzułmańskiej, twierdząc, że tożsamość polskich muzułmanów okazuje się trudna do utrzymania poza granicami kraju.

Jako ostatni z prelegentów wystąpił Selim Chazbijewicz, z grupy muzułmanów sunnitów, literat i poeta, który przedstawił myśl mesjańską muzułmanów polskich. Wszystkie kierunki mistyczne zakładają, iż nosicielem tajemnicy, która daje wręcz nieograniczoną moc, będzie Mesjasz (Mahdi). On przygotuje ludzi do wypełnienia się czasów i sądu ostatecznego oraz zaprowadzi prawo Jedyne Boga. Podczas swego wystąpienia wskazywał na przykłady istnienia tradycji mesjańskiej w polskiej poezji — tradycja mickiewiczowska. Mesjanizm tatarski ma swe korzenie nie tylko w idei religijnej, ale także w idei współistnienia i współprzenikania dwóch kultur: azjatyckiej i europejskiej. Jest propozycją kontemplacji własnej natury w relacji ze światem. Kończąc swoją prelekcję powiedział: „Życie polskich Tatarów jest przykładem na to, że można być w każdym calu Europejczykiem, zachowując rdzeń islamski — na dnie duszy ukrytą tęsknotę stepu”.

Wystąpienie to wzbudziło ożywioną dyskusję, po której głos zabrał mgr M. Konopacki. Podzielił się swoimi refleksjami na temat Dnia muzułmańskiego oraz w imieniu prelegentów podziękował organizatorom za zaproszenie.

Podsumowując, o. mgr M. Faliszek, rektor seminarium, powiedział, iż tego dnia spotkaliśmy się z jednym wielkim świadectwem wiary. Na zakończenie wystąpił o. dr K. Keler, wiceprowincjał werbistów i zaznaczył, że dzięki temu wyjątkowemu spotkaniu mogliśmy pogłębić pojęcie dialogu. Stwierdził, iż „Demon nietolerancji i fanatyzmu dzieli i niszczy wiele społeczności. Dlatego dobrze byłoby, gdyby to spotkanie nauczyło nas tolerancji, która jest punktem wyjścia do wspólnego działania ludzi o różnych zapatrywaniach”. Sesję ubogaciły modlitwy muzułmanów i katolików oraz wieczorny film na temat islamu.

Wystawa oraz Dzień muzułmański zostały zorganizowane w 20 lat po ogłoszeniu przez Sobór Watykański II deklaracji o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich (28 X 1965 r.) i były konkretną realizacją uchwał soborowych. Organizatorom chodziło o zapoznanie uczestników z islamem oraz Koranem i przez to ułatwienie wypracowania postawy szacunku i tolerancji wobec wyznawców innych religii. Wystawa miała ukazać przeszłość tatarskich wyznawców Allaha od 600 lat zamieszkujących Polskę, których liczba obecnie nie przekracza 3 tys. Dzień

muzułmański służył też m.in. przygotowaniu kleryków seminarium misyjnego do przyszłego — już bezpośredniego — kontaktu z wyznawcami islamu w krajach misyjnych.

Uczestnicy żegnali się z nadzieją na przyszłe tego rodzaju spotkania.

Stawomir Więcek SVD

WSPÓLPRACA NAUKOWA MIĘDZY INSTYTUTEM ETNOLOGII UNIwersYTETU
IM. A. MICKIEWICZA A INSTYTUTEM ETNOLOGII SERBSKIEJ AKADEMII
NAUKI I SZTUKI ORAZ KATEDRĄ ETNOLOGII UNIwersYTETU
W BELGRADZIE

Rezultatem współpracy zapoczątkowanej we wrześniu 1981 r. w Poznaniu¹ było drugie sympozjum, które odbyło się w dn. 15-22 X 1982 r. w Prijepolju, w Jugosławii.

Kluczowy problem podjęty na sesji dotyczył znaczenia kultury tradycyjnej w życiu współczesnej rodziny wiejskiej. Z tym zagadnieniem były związane w zasadzie wszystkie wystąpienia etnografów jugosłowiańskich i polskich.

Wprowadzenie do sesji stanowił referat prof. dr hab. Z. Jasiewicza pt. *Tradycja w życiu rodziny wiejskiej jako przedmiot badań etnologicznych*, który zawierał propozycje dotyczące zakresu, celów i założeń badań rodziny wiejskiej w kontekście różnego ujmowania pojęcia tradycja. Wspomniane propozycje zostały zaprezentowane na materiale empirycznym uzyskanym na wsi wielkopolskiej.

Pozostałe referaty odnosiły się do różnorodnej tematyki, toteż dla celów roboczych można je omówić w czterech grupach. I tak w zespole pierwszym trzeba wymienić trzy wystąpienia. Prof. dr N. Pavković w referacie *Tradycyjne prawo a współczesna rodzina wiejska* mówił o tej części prawa zwyczajowego, która regulowała stosunki prawno-własnościowe w rodzinie. Następnie dr A. Brencz w wystąpieniu *Tradycja a współczesność w wyposażeniu wnętrza* próbował odpowiedzieć na pytanie, jakie elementy tradycyjne przetrwały do chwili obecnej w zakresie wyposażenia mieszkań, zestawiając dwa wzory, jeden — odnoszący się do przeszłości — opracowany na podstawie literatury, drugi — współczesny — zbudowany na bazie materiałów terenowych zebranych w Wielkopolsce. Natomiast problem *Magia w życiu rodzinnym* zreferował dr M. Buchowski, który porównując dwa modele (częstotliwości oraz treści praktyk i przekonań magicznych): zrekonstruowany (w oparciu o XIX-wieczne przekazy) i współczesny, wysuwał konkluzje co do miejsca magii i praktyki magicznej w życiu współczesnych rodzin wiejskich.

Tematyka grupy drugiej związana była z obrzędowością rodzinną, z ukazaniem z jednej strony treści tradycyjnych, z drugiej natomiast przemian dotyczących analizowanych zachowań obrzędowych i rytualnych. Prof. dr P. Vlahović w wystąpieniu pt. *Rola zwyczajów i świąt w życiu współczesnej rodziny serbskiej* zwracał uwagę — poza ową rolą — na samą kwestię rozumienia zwyczaju i święta w etnologii serbskiej. Referat mgr M. Malešević i mgr D. Bratić odnosił się do

¹ „Lud” t. 66, 1982, s. 360-362. Rezultatem naukowym tego spotkania jest publikacja *Pro-mene tradicijonnom porodičnom životu u Srbiji i Poljskog*, pod red. P. Vlahovića, SANU, „Posebna izdanja knjiga” nr 25, Beograd 1982.

Obchodów urodzin w Serbii, ze szczególnym podkreśleniem funkcji obrzędu urodzinowego w zróżnicowaniu na jego dwie fazy: starszą (z lat 50-tych) i współczesną. W końcowym wystąpieniu z tej grupy dr I. Kovačević dowodził m.in. dlaczego można obrzędy świętojańskie traktować w pewnym sensie jako obrzędy przejścia.

Następny zespół referatów dotyczył, generalnie rzecz biorąc, aktywności kulturalnej rodziny wiejskiej. Prof. dr J. Burszta w wystąpieniu pt. *Przemiany folkloru rodzinnego* podkreślił rolę folkloru, jego przemiany oraz scharakteryzował współczesną postać folkloru i jego funkcję w życiu rodziny. Natomiast na *Specyficke aktywności kulturalnej w rodzinie chłopskiej* skupił uwagę doc. dr hab. B. Linette ukazując, jak przejawy aktywności kulturalnej ujawniają zależności między uwarunkowaniami społeczno-ekonomicznymi a potrzebami kulturalnymi i ich realizacją. Dr J. Bednarski zaś poruszył kwestię konsumpcji kulturalnej w rodzinie badając ten problem w kontekście tradycji.

Ostatni blok tematyczny poświęcony był roli tradycji w rodzinie jako grupie społeczno-kulturowej. O *Zmianie w strukturze współczesnej rodziny wiejskiej w Serbii* mówiła dr M. Radovanović analizując porównawcze zestawienie rodzin wiejskich z lat 60-tych i 80-tych. Dr D. Drljača zwrócił natomiast uwagę na zjawisko łączenia we wschodniej Serbii niespokrewnionych pojedynczych rodzin w większe zespoły, podkreślając przyczyny tego zjawiska i wydobywając jego cechy charakterystyczne. Mgr I. Kabat mówiąc o *Doborze małżonka w społeczności wiejskiej* wysunęła trzy kwestie, które mogą rzutować na wyniki badań: zakres wykorzystywanych źródeł, modyfikującą rolę przymusu społecznego wobec kryteriów doboru małżeńskiego i na ekonomiczną stronę zagadnienia oraz trudności z odróżnieniem wyborów małżeńskich podyktowanych zaangażowaniem emocjonalnym bądź pozaosobistymi uwarunkowaniami. Natomiast mgr Z. Divac poruszyła zagadnienie stosunków społecznych małżonków w rodzinie. Podstawę analizy stanowiły dwa modele rodziny: tradycyjny i współczesny.

W ogólnej dyskusji zwrócono uwagę na następujące zagadnienia: teoretyczne, tj. dotyczące samego rozumienia modelu rodziny tradycyjnej i współczesnej oraz systemu wartości w rodzinie wiejskiej i szczegółowe, związane np. z pozytywnym i negatywnym sankcjonowaniem przestrzegania reguł świątecznych, a także dyskutowano kwestię wpływu emigracji zarobkowej na stosunki rodzinne.

Osobną uwagę na sympozjum poświęcono omówieniu dalszej współpracy naukowej. Ustalono, iż materiały z tego spotkania zostaną przygotowane w języku polskim i opublikowane w Poznaniu. Dalej podkreślono, że po etapie wzajemnego informowania się o dotychczasowych osiągnięciach, czas jest przejść do etapu następnego, tj. równoległych badań w Serbii i Wielkopolsce. Badania te prowadzone byłyby w oparciu o wspólnie przygotowany kwestionariusz, którego tematy szczegółowe analogicznie realizowałyaby zarówno strona serbska, jak i polska.

Poza sympozjum etnologzy wzięli także udział w następujących spotkaniach w Belgradzie: 1. w posiedzeniu plenarnym Instytutu Etnologii Serbskiej Akademii Nauki i Sztuki z okazji jego 35-lecia, na którym prof. P. Vlahović wygłosił referat poświęcony tej rocznicy. Podczas uroczystości Profesorowi P. Vlahovićowi w imieniu JM Rektora UAM Profesorowie J. Burszta i Z. Jasiewicz wręczyli medal „Za zasługi dla UAM”; 2. z pracownikami Muzeum Etnograficznego, zapoznając się z działalnością i wydawnictwami Muzeum; 3. z pracownikami Katedry Etnologii Uniwersytetu, którzy referowali osiągnięcia naukowe i dydaktyczne.

Trudno oddać w sprawozdaniu serdeczną i koleżeńską atmosferę, jaka towarzyszyła omawianemu sympozjum. Złożyły się na nią dodatkowo zarówno miejsce

obrad, tj. Dom Kultury z pięknymi wnętrzami, wycieczka zorganizowana szlakiem miejsc i obiektów związanych z dziejami i kulturą Prijepolja i okolicy oraz zwiedzanie zabytków Belgradu.

*

* * *

W nawiązaniu do postanowień II sympozjum² doszło do trzeciego spotkania w dn. 26 V - 3 VI 1984 r. w Poznaniu, same obrady zaś odbywały się w odtworzonych wnętrzach zabytkowej bażantarni w Czerniejewie.

Trzecie sympozjum skupiło się na dwóch blokach tematycznych jako problemach porównawczych badań etnologicznych: 1. obrzędach przejścia i 2. kulturze miasta. Otwarcia sympozjum i wprowadzenia do problematyki dokonał prof. dr hab. Z. Jasiewicz.

Punktem wyjścia do pierwszego zespołu referatów było wystąpienie dr M. Buchowskiego — *Obrzęd przejścia. Próba interpretacji najważniejszych koncepcji etnologicznych*³. Kilku następnym referentów wskazywało na konkretne obrzędy, które mogą być kwalifikowane jako obrzędy przejścia. I tak mgr Z. Divac mówiąc o adopcji jednostki oparł się na opublikowanym materiale z II poł. XIX i I poł. XX w. konstruuje dwa formalne modele tego obrzędu: adopcję jako obrzęd rodzinny i kościelny i wyodrębniając jednocześnie w nich te elementy, które wskazywały na adopcję jako obrzęd przejścia. Na obrzęd pogrzebowy w Polsce zwrócił uwagę dr A. Brenz naświetlając go z punktu widzenia teorii obrzędów przejścia i podkreślając społeczne znaczenie tego obrzędu w trzech kontekstach: zmarłego, jego rodziny i społeczności. Profesor dr N. Pavković wskazał na pojednanie w krwawej zemście jako na obrzęd przejścia i trwania analizując trzy fazy pojednania w modelu stworzonym na bazie dwóch opisów źródłowych z XIX w. Wreszcie mgr D. Bratić w referacie *Podział zadruży jako obrzęd przejścia* poddała rozważaniom tradycyjny obrzęd, który towarzyszy rozpadowi istniejących i tworzeniu nowych kolektywów rodzinnych. Posłużył temu materiał z XIX i pocz. XX w., na podstawie którego skonstruowano model idealny tradycyjnego obrzędu z punktu widzenia obrzędów przejścia. Powyższe wystąpienia nie wyczerpały tematyki. Także niektóre aspekty obrzędu weselnego zostały poddane analizie. Dr. I. Kovačević w miejsce ludowej interpretacji zjawiska niszczenia przedmiotów w obrzędzie weselnym zastosował postępowanie mające na celu wyodrębnienie trzech faz charakterystycznych dla obrzędów przejścia, w których niszczenie przedmiotów podkreśla przechodzenie z jednej fazy do drugiej. Natomiast mgr I. Kabat w referacie *Obrzędowość weselna jako wyraz przemian statusu społecznego mężczyzny i kobiety w środowisku wiejskim* próbowała odpowiedzieć na pytanie, w jakim stopniu obrzęd weselny oddaje rzeczywisty status społeczny mężczyzny i kobiety na wsi, a w jakim jest on tylko przejawem przeżytkowej ideologii. Z kolei na *Obrzędy przejścia u Polaków w Jugosławii* zwrócił uwagę dr D. Drljača, który poprzez ukazanie selekcji elementów w obrzędach rodzinnych podkreślił żywotność i kontynuację najważniejszych z nich, analizując je jednocześnie przez pryzmat teorii obrzędów przejścia. Doc. dr hab. B. Linette zaś w referacie *Nowe obrzędy przejścia we współczesnej kulturze polskiej* przedstawił — na przykładzie dwóch zachowań ob-

² Rezultatem II sympozjum jest publikacja *Kultura tradycyjna w życiu współczesnej rodziny wiejskiej. Z polskich i serbskich badań etnologicznych*, pod red. Z. Jasiewicza, P. Vlahovića, UAM, Poznań 1986.

³ Referat ten został opublikowany w „Ludzie” t. 69, 1985, s. 63 - 73.

rządowych (komunii św. i absolutorium) — problem powstawania nowych świeckich form obrzędowych związanych z faktem przejścia i zmiany statusu społecznego. Zamknięcie niejako pierwszego bloku tematycznego stanowił bogato ilustrowany wykład prof. dr S. Knežević pt. *Symbolika w obrzędach przejścia*.

W dyskusji zwracano uwagę na wiele kwestii szczegółowych. Poruszono m.in. problem żałoby w polskiej kulturze ludowej i u Słowian pd., zagadnienie wyłączenia zadругi ze społeczności lokalnej, sprawę relacji zabójca—rodzina ofiary w krwawej zemście, zagadnienie genezy symboli w obrzędach przejścia czy kwestię postrzegania nowych zachowań obrzędowych.

Na drugi blok tematyczny złożyły się trzy referaty. Dr M. Radovanović mówiła o doświadczeniach wynikających z badań porównawczych nad współczesną rodziną w mieście, osiedlu podmiejskim i na wsi w pd.-zach. Serbii. Doc. dr hab. A. Szyfer w wystąpieniu pt. *Problemy etnologicznych badań nad małymi miastami w Polsce* wysunęła tezę, iż małe miasto jako swoistą społeczność lokalną o określonej kulturze tradycyjnej, można badać metodami etnologicznymi. Natomiast prof. Z. Jasiewicz wskazał na *Wielkie miasto jako przedmiot badań etnologicznych*.

W podjętej dyskusji mówiono o sprawach metodycznych związanych z tego rodzaju badaniami: zastanawiano się nad zasadami kwalifikowania terenu do badań oraz doboru próby, zwracano uwagę na znaczenie uwarunkowań historycznych w badaniach małych miast, debatowano nad przyczynami zainteresowania się etnologii kulturą miasta.

Do tradycji omawianych sympozjów należy już planowanie i uzgadnianie programu dalszej współpracy. W wyniku rozmów sporządzony został protokół, który stanowił m.in. o tym, że strony pozytywnie oceniają dotychczasową współpracę i postanawiają, że swoim macierzystym instytucjom zaproponują: 1. kontynuowanie współpracy naukowej, 2. opublikowanie referatów z III sympozjum, 3. przystąpienie do przygotowania programu porównawczych badań poświęconych etnologii miasta (teoretyczno-metodologiczny problemom etnologii miasta, kulturze miasta, etnologicznym badaniom nad rodziną miejską), 4. przedyskutowanie i ustalenie założeń i procedury badań porównawczych nad miastem na kolejnym spotkaniu naukowym w Jugosławii, 5. tworzenie warunków i zachęcanie do podejmowania prac w postaci wspólnych opracowań naukowych, 6. informowanie o prowadzonych wspólnie pracach w zespole polsko-jugosłowiańskim w czasopismach naukowych obu krajów.

Uzupełnieniem tego spotkania naukowego były wycieczka bryczkami do za-
bytkowej zagrody leśnej, zwiedzanie stadniny koni, muzeum pojazdów konnych i pałacu w Czerniejewie oraz zwiedzanie Torunia i Kruszwicy.

Irena Kabat

20 LAT PODYPLOMOWEGO STUDIUM ETNOGRAFII UMK W TORUNIU Sprawozdanie z sesji naukowej

Dnia 7 września 1985 r. na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu odbyła się sesja naukowa na temat: „20 lat Podypłomowego Studium Etnografii w aspekcie zaspokajania kulturalnych potrzeb społeczeństwa” połączona ze zjazdem absolwentów tegoż Studium.

Podypłomowe Studium Etnografii zostało powołane do życia zarządzeniem Mi-

nisterstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 kwietnia 1965 r. z inicjatywy prof. dr Jadwigi Klimaszewskiej, ówczesnego kierownika Katedry Etnografii UMK. Do chwili obecnej jest to jedyne tego typu Studium w Polsce. W odróżnieniu od innych studiów podyplomowych, które mają na celu pogłębienie wiedzy słuchaczy w zakresie swojej specjalności, Studium to kształci osoby nie posiadające wykształcenia etnograficznego, a związane z etnografią poprzez swą pracę zawodową.

Do roku akademickiego 1982/83 Studium to było dwusemestralne. Obecnie nauka na Studium trwa 3 semestry, a zajęcia odbywają się raz w miesiącu przez 3 dni. Warunkiem ukończenia Podyplomowego Studium Etnografii jest zdanie trzech egzaminów końcowych (ze wstępu do etnografii, z etnografii Polski oraz do wyboru — z muzealnictwa etnograficznego lub z folklorystyki) i przedłożenie pracy seminaryjnej opartej albo na własnych badaniach terenowych, albo na literaturze.

Kandydaci na Studium reprezentują głównie 4 grupy zawodowe. Są to mianowicie pracownicy muzealni, nauczyciele, pracownicy domów i ośrodków kultury oraz pracownicy „Cepelii”, chociaż przyjmowani byli także przedstawiciele innych zawodów, np. dziennikarze, pracownicy Radia i Telewizji czy bibliotekarze.

W ciągu 20 lat przez Studium przewinęło się 188 osób rekrutujących się z terenu całego kraju, zaś 135 osób otrzymało dyplom ukończenia Studium. Około 40 osób ze 135 dyplomantów przybyło na jubileuszowe spotkanie.

Uczestników sesji powitała doc. dr hab. Teresa Karwicka — Kierownik Zakładu Etnografii UMK i Podyplomowego Studium Etnografii powierzając przewodnictwo obrad doc. dr hab. Włodzimierzowi Winclawskiemu — prorektorowi Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Po powitalnym przemówieniu prorektora i odczytaniu listów gratulacyjnych referaty wprowadzające do dyskusji wygłosiły: prof. dr Jadwiga Klimaszewska, prof. dr Maria Znamierowska-Prüfferowa oraz doc. dr hab. Teresa Karwicka.

Prof. Jadwiga Klimaszewska w referacie „Integrująca rola etnografii w studiach nad kulturą” zwróciła uwagę na powiązania etnografii z innymi dyscyplinami naukowymi, takimi jak archeologia czy socjologia i na korzyści wynikające z tych powiązań dla kultury. Prof. Maria Znamierowska-Prüfferowa w referacie „W poszukiwaniu słusznych dróg” wskazała na potrzebę energicznego i systematycznego ratowania zabytków kultury ludowej w terenie i na rolę jaką w tym względzie mają do odegrania działacze kulturalni, spośród których w dużej mierze rekrutują się absolwenci Studium. Doc. Teresa Karwicka w referacie „20 lat Podyplomowego Studium Etnografii. Założenia, cele, realizacja” przedstawiła 20-letnią historię Studium omawiając rodzaj i liczbę prowadzonych zajęć w poszczególnych latach, analizując skład osobowy słuchaczy Studium ze względu na reprezentatywność poszczególnych grup zawodowych i zasięg terytorialny, z którego słuchacze się wywodzili oraz zasygnalizowała trudności, z jakimi boryka się kierownictwo Studium wspominając m.in. o zbyt szczupłym zaopatrzeniu biblioteki Instytutu Archeologii i Etnografii oraz o niemożności zapewnienia słuchaczom Studium noclegów w Domach Studenckich.

W kolejnym punkcie programu prof. dr Jadwiga Klimaszewska odebrała z rąk prorektora UMK „Medal za zasługi położone dla rozwoju Uczelni”. Na zakończenie pierwszej części obrad wręczono dyplomy ukończenia Studium absolwentom z roku ak. 1984/85.

W toczącej się po przerwie dyskusji wypowiedzieli się absolwenci Studium oraz zaproszeni goście: mgr Jerzy Kwiatkowski — artysta plastyk z Warszawy, mgr Benedykt Malinowski — dyrektor Kaszubskiego Parku Etnograficznego we Wdzydziejach Kiszewskich, mgr Barbara Zabel — pracownik Muzeum Oręża Polskiego.

w Kołobrzegu, mgr Józef Daniel będący jednocześnie nauczycielem w Liceum w Grudziądzu i pracownikiem Muzeum w Grudziądzu, mgr Roman Tubaja — dyrektor Muzeum Etnograficznego w Toruniu, mgr Teresa Stokowska — pracownik „Cepelii” z Warszawy, mgr Zdzisław Zgierun — Konserwator Zabytków z Torunia, mgr Hanna Serwińska — pracownik naukowy WSP w Bydgoszczy, mgr Barbara Chludzińska — pracownik Ośrodka Kultury z Węgorzewa oraz mgr Waclaw Łukaszewicz — pracownik Spółdzielni Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „Rzut” w Toruniu.

Starano się znaleźć odpowiedź na dwa pytania: o ile zdobyta na Studium wiedza przydatna jest w wykonywanej pracy zawodowej oraz w jaki sposób kształtować program zajęć, aby dostarczyć słuchaczom najpotrzebniejszych wiadomości. Jako zagadnienie do dyskusji postawiono też sprawę wykładów ze wstępu do etnografii dotyczących zagadnień teoretycznych z zakresu kierunków i metod etnologii światowej i polskiej. Doc. T. Karwicka podkreśliła, że skoro absolwenci Studium zajmują stanowiska należne etnografom, muszą posiadać podstawowy zasób wiadomości dotyczący tej dyscypliny.

Wszyscy wypowiadający się absolwenci zwracali uwagę na dużą przydatność zdobytej na Studium wiedzy w swojej pracy zawodowej i na ogół byli zgodni co do tego, że w dalszym ciągu w niezmiennym wymiarze godzin powinny być prowadzone wykłady ze wstępu do etnografii. Niektórzy dyskutanci sugerowali, aby większą uwagę zwrócić na zajęcia praktyczne, takie jak sposób pozyskiwania eksponatów w terenie i ich opracowywanie. W dyskusji proponowano też, aby w miarę możliwości program zajęć kształtowany był każdorazowo w zależności od zainteresowań słuchaczy. Na przykład jeżeli na Studium większość stanowią muzealnicy, należałoby rozszerzyć zajęcia z muzealnictwa, jeżeli zaś przeważają pracownicy ośrodków i domów kultury, większą uwagę zwrócić na zajęcia z folkloru.

Trwająca około dwóch godzin dyskusja zamknęła sesję naukową. Zjazd zakończyło spotkanie towarzyskie, które miało miejsce w godzinach wieczornych w kawiarni „Damrocka” mieszczącej się na terenie Toruńskiego Parku Etnograficznego.

Janina Cherek

O SESJI NA TEMAT CHARAKTERU NARODOWEGO POLAKÓW „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 1-2 (163-164) 1984, ss. 219.

W dniach 30 V-1 VI 1983 r. w Szelażu koło Ostródy odbyło się seminarium poświęcone charakterowi Polaków „w świetle sukcesji pozaborowej”. Sesję tę (patrz „Lud” t. 68: 1984, s. 354-357) przygotowały Instytut Historii Uniwersytetu Wrocławskiego i Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie.

Przebieg seminarium wykazał wielkie zainteresowanie problematyką, ujawniając jednocześnie ogromne luki metodologiczne i źródłowe na obecnym etapie jej uprawiania. Ożywiona wymiana poglądów w licznym gronie badaczy, głównie historyków, dała już pewne konkretne efekty. Wydany dość szybko tom materiałów konferencyjnych w ramach serii „Komunikaty Mazursko-Warmińskie” nie jest po prostu przedrukem — niestety z niewyjaśnionych powodów zabrakło kilku ważnych wypowiedzi — wygłoszonych w Szelażu referatów, lecz w większości przypadków jest to prezentacja nowych, już krytycznych ich wreszcie, wersji, które wyraźnie oddają ducha dyskusji.

Korzystając z faktu, iż seminarium zostało już wcześniej omówione w „Ludzie”, skoncentruję się na przedstawieniu najogólniejszych wniosków — własnych i do pewnego stopnia także redaktora tomu i współorganizatora seminarium, Wojciecha Wrzesińskiego — wypływających z samego seminarium, dyskusji na nim i obecnie prezentowanych materiałów drukowanych.

Za najbardziej istotną, choć z pozoru negatywną w wymowie konkluzję uważam stwierdzenie Wojciecha Wrzesińskiego, iż: „Nauka historyczna nie może dzisiaj sformułować odpowiedzi na wiele podstawowych pytań, dotyczących charakteru narodowego Polaków, jego treści, dynamiki, przemian, a nawet samego istnienia. Jednakże znaczenie tych ustaleń dla pogłębienia wiedzy o procesach historycznych i konsekwencje ich niedostatku dla kształtowania świadomości historycznej współczesnych pokoleń wywoływało w środowisku historyków przekonanie o potrzebie studiów nad tymi problemami”.

Potrzeba taka stała się tym bardziej palącą w świetle dającego się zauważyć — zwłaszcza, ale nie tylko — w publicystyce, manipulowania pojęciami w rodzaju: „charakter narodowy” czy „mentalność narodowa” i uzasadniania nimi najzupełniej arbitralnie takich czy innych zjawisk życia społecznego, skąd krok tylko do użyczwłasnowolnienia społeczeństwa z powodu jego rzekomych cech społecznych, np. warcholstwa, anarchizmu, totalnego lenistwa itd. W tej sytuacji nie od rzeczy byłoby wszem i wobec stwierdzić, co zrobiono na seminarium, iż historia jako nauka (nie „historia” — instrument działań ideologicznych) nie może dać żadnych naukowych uzasadnień podobnym próbom, choćby u ich podstaw tkwiły cele np. konsolacyjne.

Z drugiej jednak strony, jest rzeczą oczywistą — iż należy w zgodzie z rygorami naukowymi dążyć do określenia treści pojęcia „charakter narodowy”, do ujęcia tego problemu w wymiarze czasowym (pytanie o historyczne uwarunkowanie kształtowania się charakteru narodu i jego zmienność) oraz do znalezienia sposobów na jego obiektywizację, by jednoznacznie odróżnić badania nad charakterem narodowym od badań nad stereotypami.

Dowodzono w trakcie dyskusji, że badania nad charakterem narodowym Polaków stanowią w istocie część szeroko rozumianych studiów nad dziejami polskiej kultury i w ich ramach winny być prowadzone metodami wypracowanymi przez inne niż historia — ta nie ma zbyt wielkich osiągnięć metodologicznych w tym zakresie — dyscypliny humanistyczne, przede wszystkim socjologię, psychologię i antropologię kulturową. Osobiście największe perspektywy metodologiczne widzę w pogłębieniu, niejako uhistorycznieniu, badań nad tzw. osobowością modalną, w połączeniu z badaniami stylu życia, systemów wartości, czy w ogóle etosu narodu, w ujęciu dynamicznym.

Pewnym dla mnie jest, co uważam za istotny wpływ omawianego zbioru artykułów pisanych przez — niemal wyłącznie — historyków, że sensownych badań nad problemem dziś umownie nazywanym charakter narodowy Polaków, nie da się prowadzić bez: a) pogłębienia refleksji metodologicznej; b) poszerzenia pola obserwacji w sensie zarówno perspektywy historycznej, jak i objęcia ową obserwację wszystkich warstw narodu; c) zastosowanie perspektywy porównawczej (mam tu na myśli obserwację mniejszości narodowych współżyjących z Polakami na przestrzeni dziejów, a także obserwację naszych sąsiadów); d) ściślej współpracy różnych dyscyplin naukowych w rozwijaniu pytań, jakie badania takie przybliżają.

Ukazanie się materiałów z seminarium w Szelągu uważam za niezmiernie istotne, jest to bez wątpienia poważny krok naprzód w badaniach nad charakte-

rem narodowym Polaków, a co najmniej za doskonały dla nich punkt wyjścia. Spodziewam się, że pomimo stosunkowo niskiego nakładu (800 egz. to doprawdy niewiele) publikacja ta, niezwykle interesująca i stanowiąca źródło fenomenalnych wręcz — zarówno jeśli chodzi o fakty, jak i wywołujące refleksje wnioski — dotrze do wszystkich zainteresowanych zagadnieniami w niej prezentowanymi.

Ryszard Kantor

KOŁO ZAINTERESOWAŃ KULTURĄ ŁUŻYCZAN PRZY ODDZIALE P.T.L. W POZNANIU

Koło to powstało w dn. 26 lutego 1985 r. Założycielem Koła byli etnografowie wspólnie z filologami i osobami interesującymi się dziejami, językiem i kulturą Serbów łużyckich: prof. dr J. Burszta, prof. dr M. Gruchmanowa, doc. dr M. Komaszewski, dr A. Kóčka Krenz, doc. dr R. Leszczyński (Łódź), dr T. Lewaszkiwicz, płk. St. Marciniak (Warszawa), doc. dr E. Siatkowska (Warszawa), mgr A. Skrukwa, dr T. S. Wróblewski, mgr K. Fedyk. Poznańskie środowisko naukowe wykazywało w minionych latach duże zainteresowanie kulturą Łużyczan. Tu, w Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w r. 1965 wykladał gościnnie na temat folklorystyki zachodniosłowiańskiej wybitny etnograf łużycki, prof. dr Paweł Nedo. Zagadnienia kultury serbołużyckiej pojawiały się niejednokrotnie w pracach Instytutu Etnologii U.A.M. i Poznańskiego Oddziału P.T.L. Również prasa poznańska publikowała artykuły o działaczach społeczno-kulturalnych Łużyc (J. A. Smoler, M. Hórnik, P. Nedo, Jan Cyż i inni).

Koło zainteresowań Kulturą Łużyczan skupiło 25-osobową grupę członków P.T.L. Wybrano zarząd Koła z przewodniczącym (mgr K. Fedyk), zastępcą przewodniczącego (dr T. S. Wróblewski) i sekretarzem (mgr A. Skrukwa). W ciągu roku 1985 odbyły się 4 zebrania, w tym 3 plenarne. Tematami referatów były: „Wydarzenia kulturalne w Łużycach w minionym 10-leciu”, „Festiwal Kultury Serbołużyckiej w Budziszynie w r. 1985”, „Kroniki polskie źródłem słowiańskiej inspiracji dla łużyckich pisarzy barokodowych”, „Życie i działalność społeczna i literacka dra Jana Cyża”, „Życie i działalność pedagogiczna i kulturalna Michała Nawki”. Poza tym członkowie Koła byli informowani o wydawnictwach łużyckich: przekładach z jęz. górnołużyckiego oraz wydawnictwach polskich dotyczących dziejów literatury łużyckiej. Na jednym z zebrań wyświetlono film na temat folkloru łużyckiego i eksponowano obraz M. Skibickiego: „Łużyczanka w stroju dolnołużyckim”. Członkowie Koła opublikowali w prasie polskiej i łużyckiej szereg artykułów związanych tematycznie z kulturą Serbów łużyckich.

Artykuły na temat działalności Koła Zainteresowań Kulturą Łużyczan wzbudziły zainteresowanie u wielu działaczy P.T.L. w Warszawie, Łodzi, Szczecinie, Zielonej Górze, Wrocławiu i Katowicach. Pod koniec 1985 r. powstały Koła Zainteresowań Kulturą Łużycką w Warszawie i Szczecinie.

Zgodnie z porozumieniem na Walnym Zjeździe P.T.L. w Lublinie we wrześniu 1985, członkowie Koła przygotowują materiały do jednego z numerów „Literatury Ludowej” w r. 1986. Na życzenie redakcji „Rozhledu”, łużyckiego miesięcznika społeczno-kulturalnego w Budziszynie, Koło będzie przysyłać informacje o swej działalności.

Kazimierz Fedyk

III KONFERENCJA POŚWIĘCONA BADANIU MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH
BÉKÉSCSABA (WRL) 2-4 PAŹDZIERNIKA 1985

Na konferencji tej Polskę reprezentowały dwie osoby — autorzy niniejszego komunikatu. Obrady otworzył Josef Becsei — przedstawiciel władz wojewódzkiego komitetu Békés oraz János Sasala — przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej w Békéscsaba. Referat wstępny wygłosił Béla Köpeczi — minister oświaty WRL. Na pierwszym posiedzeniu plenarnym, wspólnym dla wszystkich uczestników wygłoszono trzy referaty: Iván Balassa: *Problemy teoretyczne i metodologiczne badań mniejszości narodowych*; Jurij Bromley, P. Puczkov: *Procesy etniczne w ZSRR. Problemy typologizacji*; Emilia Horvátová: *Kultura duchowa Słowaków zamieszkujących północne rejony Węgier*. Następnie w ciągu dwu dni wygłoszono 144 referaty w trzech sekcjach: 1) Wzajemne oddziaływanie na siebie mniejszości i większości narodowych, 2) Analiza kultury jednej z mniejszości narodowych, 3) Ogólne i konkretne rezultaty badań etnograficznych mniejszości narodowych.

Z problematyką polską wiązało się pięć odczytów; w sekcji drugiej: George Nellemanna „Obecny stan mniejszości narodowych w Danii” (jedyna mniejszość zamieszkująca Danię, a posiadająca swą organizację kulturalną, wiążącą się zresztą z kościołem, oraz utrzymująca kontakty z krajem ojczystym, to Polacy w liczbie ok. 4000 — potomkowie sezonowych robotników rolnych sprzed I wojny światowej, w niewielkim stopniu późniejsi emigranci) i Erzsébet Bödi „Pożywienie ludności we wsiach polskich na Węgrzech; w sekcji trzeciej: Janusza Kamockiego „Rekonstrukcja grupy etnograficznej na przykładzie Ormian Polskich” i Ewy Sadowskiej „Polskie muzea na wolnym powietrzu poświęcone mniejszościom narodowym” oraz Dagmar Burkhart „Procesy akulturacji gasterbeiterów w Berlinie Zachodnim” (m.in. Polaków z nowych fal wychodźstwa, badania dotyczyły wszystkich grup wiekowych).

Referatów było zbyt dużo, także w odczuciu organizatorów konferencji, na następne sympozjum, które odbędzie się za pięć lat, zmniejszy się ich ilość i ograniczy tematycznie. Uniknie się w ten sposób prac przyczynkarskich. Teksty wystąpienia będą wydrukowane w językach konferencji to jest węgierskim, niemieckim i rosyjskim w ciągu najbliższego roku.

Trzeba podkreślić, że z małymi wyjątkami była swoboda wygłaszania referatów w językach ojczystych. Tłumaczenie było symultaniczne. Referaty węgierskie tłumaczone były na język niemiecki i rosyjski, w tych też językach i nadto serbochorwackim otrzymaliśmy streszczenia większości referatów, natomiast teksty wygłaszane w językach słowiańskich tłumaczone były z reguły tylko na węgierski, podobnie jak referaty niemieckie. Tłumacze nie byli profesjonalistami i nie mieli wcześniej do czynienia z tłumaczeniem tekstów o tematyce etnograficznej.

Wspomnieć należy i to, że organizatorzy konferencji za mniejszości narodowe nie uznali np. Żydów i Cyganów, jako grup etnicznych nie utrzymujących stosunków z krajem ojczystym, oraz w przypadku Węgier, nie używających już swego języka narodowego i nie mających własnych organizacji kulturalnych.

Na zakończenie obrad uczestnicy konferencji zwiedzili w miejscowym muzeum im. Mihály Munkácsy wystawę tekstyliów trzech narodowości zamieszkujących komitat Békés. W Domu Kultury Pionierów im. Gyuli Kulica, który był miejscem posiedzeń sekcji wystąpiły zespoły folklorystyczne: węgierski, węgierskich Niemców, Słowaków, Chorwatów, Serbów i Rumunów. Pokazano także filmy i videokasety o tematyce etnograficznej dostarczonej przez uczestników np. o Serbołużyczanach ze Sprewaudu.

Trzeciego dnia konferencji zorganizowano dobrowolną wycieczkę połączoną z objazdem miejscowości zamieszkałych przez mniejszości słowacką i niemiecką (tu zwiedzanie domów kultury i występy zespołów ludowych), rumuńską (zwiedzanie lokalnego punktu etnograficznego, ekspozycja historii regionu i XIX-wiecznej apteki *in situ*). W programie było także zaznajomienie się z procesem produkcyjnym fabryki opakowań blaszanych oraz Państwowego Gospodarstwa Rolnego o profilu hodowlanym. Jedną z grup (studencka pod opieką dr Vilmosa Vogta z Uniwersytetu Budapesztańskiego) zwiedziła nadto Muzeum Sztuki Naiwnej w Kecskemet.

Organizatorami III Konferencji poświęconej badaniu mniejszości narodowych byli, jak uprzednio przedstawiciele: Węgierskiego Towarzystwa Etnograficznego, Towarzystwa Wiedzy Powszechnej oraz Demokratycznego Związku Słowian Południowych na Węgrzech, Demokratycznego Związku Słowaków na Węgrzech, Wojewódzkiego Komitetu Frontu Narodowego, Wydziału Kultury i Nauki Wojewódzkiego Komitetu Partii, Komitetu Miejskiego Partii, Wojewódzki Oddział Towarzystw Naukowych działający w Békés, Związek Muzeów Komitetu Békés.

Janusz Kamocki

Ewa Sadowska

KONFERENCJE, ZJAZDY I INNE SPOTKANIA UWZGLĘDNIAJĄCE PROBLEMATYKĘ ETNOGRAFICZNĄ W 1983 I 1984 ROKU

1983 r.

Konferencja pt. „Aktualne problemy polskiej etnografii” (Łódź, 24 - 26 marca). Organizatorzy: Komitet Nauk Etnologicznych Polskiej Akademii Nauk, Katedra Etnografii Uniwersytetu Łódzkiego, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział w Łodzi. Referaty: Z. Jasiewicz, J. Bednarski, *Badania porównawcze nad kulturą rodzin europejskich. Zakożenia, problematyka, dotychczasowe wyniki*; W. Czaprak, *Rola współczesnych więzi krewniczych na wsi dolnośląskiej*; L. Mróz, *Cyganie*; T. Strączek, *Badania polsko-macedońskie*; Z. Kłodnicki, *Pogranicze polsko-niemieckie w świetle atlasów etnograficznych*; Z. Szromba-Rysowa, *Metody i kierunki badań w Karpatach polskich ze szczególnym uwzględnieniem problematyki biestad wiejskich*; A. Paluch, *Etnobotanika — badania terenowe wśród Lasowiaków*; J. Bogdanowicz, *Wybrane problemy Polskiego Atlasu Etnograficznego*; Z. Poniatowski, *Aktualne problemy etnoreligioznawstwa w Polsce*; B. Beba, H. Murawska-Koprowska, *Małe miasto*; B. Koczyńska-Jaworska, *Badania kultury robotniczej dużego miasta*; J. Hajduk-Nijakowska, *Badania nad świadomością historyczną w folklorze*; M. Drozd-Piasecka, *Spoleczne funkcje sztuki ludowej w Polsce*; T. Dobrowolska, *Kulturowy wyraz więzi społecznej*; W. Burszta, M. Buchowski, *Kultura symboliczna w badaniach etnologicznych*; E. Pietraszek, *Współczesna wynalazczość na wsi polskiej*; E. Goździak, *Komunikowanie niewerbalne. Rozważania metodologiczne*; K. Kaniowska, *Dychotomia natura — kultura. Szczególny problem etnologii*; I. Kabzińska-Stawarz, *Zachowania ludyczne w kulturach pasterskich*; E. Nowina-Sroczyńska, *Święto i formy świętowania*; A. Zambrzycka-Kunachowicz, M. Maj, *Dar w pol-*

skiej kulturze ludowej; Cz. Robotycki, *Myślenie typu ludowego w polskiej kulturze masowej*.

Sesja naukowa poświęcona pamięci Profesora Stanisława Bąka i Profesora Stanisława Rosponda (Wrocław 28 maja). Organizatorzy: Uniwersytet Wrocławski im. Bolesława Bieruta, Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Powstańców Śląskich w Opolu, Instytut Języka Polskiego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Instytut Śląski w Opolu, Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk, Komitet Słownoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. Referaty o tematyce etnograficznej wygłosili: J. Pośpiech, *Profesor Stanisław Bąk jako znawca i popularyzator ludoznawstwa polskiego*; F. Pluta, *Badania śląskoznawcze i działalność społeczna Profesora Stanisława Rosponda*.

Kolokwium polsko-francuskie poświęcone historii klasy robotniczej w Polsce i we Francji (Warszawa 10-11 VI). Organizatorzy: Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Zakład Dziejów Społeczeństwa Polskiego XIX i XX wieku. Referaty między innymi wygłosili: A. Żarnowska, *Kobieta w rodzinie robotniczej*; M. Rabérioux, *Culture ouvrière: culture d'atelier?*; E. Pietraszek, *Gлина i duch. Uwagi o etosie polskich robotników na przełomie epok*; W. L. Karwacki, *Tradycje narodowe w kulturze politycznej robotników*.

59 Walne Zgromadzenie Delegatów PTL i sesja naukowa pt. „Problematyka społeczno-kulturowa Ziemi Łańcuckiej” (Łańcut 9-11 IX). Organizatorzy: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Zarząd Główny, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział w Łańcucie. Referaty: M. Biernacka, *Oświata a społeczne i kulturowe przeobrażenia wsi łańcucko-przeworskiej*; J. Półcwiartek, *Przemiany w warunkach życia i mentalności mieszkańców wsi okolic Łańcuta na przełomie XIX i XX w.*; S. Piekło, *Ośrodek garncarski w Medyni Głogowskiej*; K. Ruszel, *Kultura ludowa wsi łańcuckiej — problemy i potrzeby badawcze*; S. Lew, *Markowa jaką znam*; J. Mićal, *Ośrodek wytwórczy zabawkarstwa w Brzósie Stadnickiej*; A. Karczmarski, *Współczesna obrzędowość cyklu rocznego na Rzeszowszczyźnie*.

Konferencja naukowa pt. „Wiedza o kulturze wsi a polityka kulturalna i kształcenie kadr” (Siedlce, 23-25 IX). Organizatorzy: Instytut Kultury w Warszawie, Wyższa Szkoła Rolniczo-Pedagogiczna w Siedlcach, Wydział Pedagogiki i Kultury Wsi, Ministerstwo Kultury i Sztuki, Departament Bibliotek, Domów Kultury i Działalności Społeczno-Kulturalnej, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza. Referaty: M. Wieruszewska-Adamczyk, *Tworzenie kulturowej tożsamości wsi — zadanie dla nauki i praktyki*; J. Damrosz, *Teorie kultury wsi a ich praktyczna konsekwencja*; T. Aleksander, *Stan kadr działających na polu kultury na wsi*; B. Falińska, *Miejsce kultury języka w kulturze ogólnonarodowej*; J. Gardzińska, *Zagadnienia społecznego zróżnicowania współczesnego języka wsi i małych miasteczek*; M. Drozd-Piasecka, *Współczesne funkcje sztuki ludowej*; F. Midura, *Wychowawcze funkcje kultury ludowej na przykładzie Kurpi*; J. Kuźma, P. Zaborny, *Kształcenie kadr dla potrzeb kultury na wsi*; M. Strąk, *Zagadnienia ekonomiczne upowszechnienia*

kultury na wsi; W. Goliński, *Możliwości wykorzystania wyników badań w praktycznej działalności kulturalnej*; B. Gołębiowski, *Problemy wsi w ośrodkach masowego przekazu*; M. Chrzanowski, *Problemy kultury wsi w środkach masowego przekazu*; K. Łuc, *Udział Ludowej Spółdzielni Wydawniczej w życiu społeczno-politycznym wsi*; I. Bukowska-Floreńska, *Tradycje kulturowe a potrzeby kulturalne współczesnej wsi górnośląskiej*; A. Kaleta, *Uczestnictwo w kulturze jako składnik jakości życia młodzieży wiejskiej*; J. Lutze, *Ekologiczne uwarunkowania funkcjonowania instytucjonalnego systemu upowszechniania kultury*; A. W. Świdorski, *Uniwersytet Ludowy w systemie oświaty i kultury wsi. Stan obecny, oczekiwania, perspektywy*. Ponadto odbył się panel na temat: Czy kultura ludowa jest nadal żywa?

Sesja naukowa pt. „Australia i Oceania: Kultury tradycyjne wczoraj i dziś. Cz. 2. Działalność naukowo-badawcza Bronisława Malinowskiego (1884 - 1942)” (Wrocław 26 - 27 XI). Organizatorzy: Katedra Etnografii Uniwersytetu Wrocławskiego, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział we Wrocławiu. Referaty: W. A. Drapła, *Tematyka obszaru Pacyfiku w piśmiennictwie polskim i w języku polskim XVI - XX wieku. Przegląd i refleksje*; E. Lisowska-Szleszkowska, *Relacje Sygurda Wiśniewskiego (1841 - 1892) jako pierwsze etnograficzne źródła w języku polskim do kultury ludów Australii i Oceanii*; J. Kamocki, *Zbiory indonezyjskie Mariana Raciborskiego (1863 - 1917) w Muzeum Etnograficznym w Krakowie*; K. Zielnica, *Polskie koncepcje osadnicze na Oceanii w XIX wieku*; J. Komorowski, *Polskie zagłębia na Oceanii 1976 - 1983*; G. Kubica-Klyszcz, *Bronisław Malinowski — młodopolska indywidualność anglosaskiej nauki*; A. K. Paluch, *Badania terenowe Bronisława Malinowskiego i funkcjonalna koncepcja kultury*; Z. Mach, *Rozwój metody intensywnych badań terenowych*; H. Aleksandrowicz, W. Aleksandrowicz, *Działalność Bronisława Malinowskiego w wysiłkach na rzecz powołania w 1942 roku Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce z siedzibą w Nowym Jorku*; J. Tittenbrun, *Problematyka własności w pracach Bronisława Malinowskiego*; A. Kozyra, F. Rosiński, *Ceremonialna wymiana handlowa „Moka” na Nowej Gwincei*; W. Czappan, *Struktura społeczna ludów Melanezji*; E. Kłosek, *Sily prawa i porządku w społeczności plemiennej w ujęciu Bronisława Malinowskiego*; A. Kozyra, *Tradycyjne przywództwo u papuaskich plemion Nowej Gwincei*; J. Litwin, *Problematyka skutnicza w publikacjach Bronisława Malinowskiego*; M. Mikołajczyk, *Problematyka funkcji magii w pracach Bronisława Malinowskiego*; W. Kowalak *Filozoficzne podstawy kargizmu na Nowej Gwincei*; A. Posern-Zieliński, *Polinezyjskie utopie dęby kolonialnej, ich specyfika lokalna i aspekty uniwersalne*; F. Rosiński, *Struktura genetyczna rodzimej ludności Australii i Oceanii*; J. Schmidt, *Kompleks kulturowy Lapita i Polinezyjczycy*; B. Kopydłowska-Kaczorowska, *Ośrodek kulturowy w Opoa na Raiatei i jego znaczenie w życiu Polinezyjczyków*; W. Kujawiński, *Przedeuropiejskie związki Rapa z wyspami Polinezji*; H. Romańska, *Tradycja łodzi „Mamari” w twórczości polinezyjskiej*; H. Romańska, *Z poezji polinezyjskiej. Tradycyjna twórczość mieszkańców Wyspy Wielkanocnej*; A. Ketter-Pawłowska, *Sztuka maskalna ludności Australii*.

Zebrania Komisji Etnograficznej Oddziału PAN w Krakowie.

21 I M. Kornecki, *Problemy pejzażu kulturowego wsi*.

22 II M. Maj, *Dar weselny w Polsce*.

23 III R. Reinfuss, *Ziemia biecka — materiały etnograficzne z końca XIX wieku pod redakcją Seweryna Udzieli*.

- 26 IV A. Kowalska-Lewicka, *Obrządek pogrzebowy w tradycyjnej kulturze Karpat*.
 28 IV I. Bukowska-Floreńska, *Przeobrażenia społeczno-kulturowe na terenach przemysłowych Górnego Śląska*.
 29 V J. Klimaszewska, *Z prac nad Atlasem Etnograficznym Pomorza Gdańskiego*.
 27 XI R. Weinhold, *Etnographische und Folkloristische Forschungen an der Akademie der Wissenschaften der DDR*.

1984 rok

Sesja naukowa pt. „Społeczeństwo i kultura w procesie przemian” zorganizowana dla uczczenia Jubileuszu 90-lecia Prof. dr hab. Kazimierza Dobrowolskiego (Kraków, 17 II). Organizatorzy: Oddział Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Komitet Nauk Socjologicznych PAN, Instytut Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Komisja Socjologiczna Oddziału PAN. Referaty: W. Kwaśniewicz, *Kazimierz Dobrowolski: życie i dzieło*; S. W. Dobrowolski *Kazimierz Dobrowolski jako społecznik*; A. Kłoskowska, *Typologia kultury ludowej Kazimierza Dobrowolskiego na tle porównawczym*; J. Ziółkowski, *Pluralizm kulturowy a integracja narodowa*; A. Kuzuczba-Pojnarowa, *Przyszłość kultury wsi w świetle jej przeszłości*; W. Markiewicz, *Kultura polityczna a zmiana społeczna*; H. Kubiak, *Charakter narodowy: mity i rzeczywistość*; J. J. Wiatr, *Naród i państwo w polskiej świadomości społecznej*; R. Siemieńska, *Kontynuacja i zmiana systemu wartości społeczeństwa polskiego*; P. Sztompka, *Procesy żywiołowe a rozwój społeczny*; J. Jerschina, *Potoczna świadomość historyczna*.

Konferencja naukowa pt. „Tradycyjna i współczesna kultura ludowa wsi karpackiej” (Nowy Sącz, 24 - 26 II). Referaty: J. Bogdanowski, *Problem tradycji regionalnej w projektowaniu budownictwa wiejskiego*; A. Kurpiński, *Tradycyjny i współczesny krajobraz wsi polskiej na przykładzie osadnictwa Karpat*; J. Czajkowski, *Zagadnienia ochrony zabytkowego budownictwa wiejskiego w Karpatach*; M. Kordecki, *Budownictwo sakralne w polskich Karpatach*; R. Reinfuss, *Zajęcia pozarolnicze na wsi karpackiej*; A. Kowalska-Lewicka, *Gospodarka pasterska i hodowlana w polskich Karpatach*; J. Bartmiński, *Literatura ludowa polskich Karpat*; J. Klimaszewska, *Zwyczaje i obrzędy w polskich Karpatach*; A. Bogucka, *Muzyka ludowa w polskich Karpatach*; G. Dębrowska, *Taniec Polskich Górali*; Z. Szewczyk, *Zagadnienia strojów ludowych w polskich Karpatach*; A. Kroh, *Sztuka plastyczna w polskich Karpatach*; A. Bartosz, *Kultura Cyganów w polskich Karpatach*; K. Boremska, *Działalność „Cepelii” na terenie polskich Karpat i jej wpływ na zachowanie tradycji kulturowych*; B. Kafel, *Ruch folklorystyczny*; E. Hanak, *Zwyczaje i obrzędy agrarne w polskich Karpatach*.

Symposium pt. „Zbiory pozaeuropejskie w państwowych i kościelnych muzeach etnograficznych w Polsce” (Pieniężno 7-8 IV). Organizatorzy: Muzeum Misyjno-Etnograficzne Seminarium Duchownego Księży Werbistów w Pieniężnie, Katedra Historii i Etnologii Religii KUL. Referaty: K. Makułski, *Zbiory pozaeuropejskie jako nośnik informacji i wiedzy o obcych kulturach*; J. Kamocki, *Zbiory afrykańskie w Muzeum Etnograficznym w Krakowie*; J. Łapótt, *Z problematyki badań afrykanistycznych Muzeum Narodowego w Szczecinie*; L. Woliński, *Profilaktyka konserwatorska obiektów etnograficznych*; E. Sliwka, *Pozaeuropejskie zbiory etnograficzne w polskich muzeach kościelnych*; H. Zimoń, *Działalność misyjna buddyzmu w Azji*; W. Kowalak, *Wierzenia religijne Melanezyjczyków*; A. Latusek, *Sztuka*

sakralna w zbiorach Muzeum Azji i Pacyfiku; B. Kohutnicka, *Współczesna sztuka ludów pozaeuropejskich w polskim wystawiennictwie etnograficznym*; J. Węclawik, *Badania terenowe nad kulturą duchową na Zamojszczyźnie*; J. Stasz, *Działalność Muzeum Misyjno-Etnograficznego w Pieniężnie w latach 1973-1983*; K. Januszowski, *Metodyka dokumentów zbiorów na przykładzie Muzeum Azji i Pacyfiku*.

Jubileusz 50-lecia pracy naukowej prof. dr Józefa Gajka połączony z sesją naukową pt. „Problemy kartografii etnograficznej” (Wrocław 4 V). Organizatorzy: Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Katedra Etnografii Uniwersytetu Wrocławskiego, Pracownia Atlasu Etnograficznego IHKM PAN. Referaty: J. Bohdanowicz *Profesor dr Józef Gajek — twórca Polskiego Atlasu Etnograficznego*; M. Pokropek, *Regiony etnograficzne a zróżnicowanie kultury ludowej w Polsce*; S. Kovačevićová, *Oblasti a regiony Slovenska na podkladie Etnografického Atlasu Slovenska*; M. Trojan, *Pogranicze etniczne a zróżnicowanie kulturowe w świetle Polskiego Atlasu Etnograficznego i Atlas der deutschen Volkskunde*; Z. Kładnicki, *Problemy typologii w pracach kartograficznych*.

60 Walne Zgromadzenie Delegatów PTL i sesja kurpiowska poświęcona pamięci Adama Chętnika (Marianowo—Nowogród 21-23 IX). Organizatorzy: Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze Oddział w Łomży. Referaty: E. Korulska, *Przemiany upodobań estetycznych ludności kurpiowskiej na przykładzie urzędzenia wnętrza mieszkalnego*; H. Szewczyk, *Przemiany repertuaru obrzędowego na Kurpiach jako znaki desakralizacji przestrzeni rytualnej*; L. Woźniak, *Twórcy ludowi między „Cepelią” a własnym środowiskiem*; D. Godlewska, Z. Sędziak, *Prace historyczno-monograficzne Adama Chętnika*; T. Żurowski, *Adam Chętnik propagatorem badań archiwalno-historycznych*; B. Kosmowska, *Zainteresowania bursztynem w działalności muzealno-badawczej Adama Chętnika*; B. Kunicki, *Adam Chętnik w muzealnictwie polskim*; Z. Sędziak, *Adam Chętnik jako piewca kultury kurpiowskiej*; H. Białobrzeska, *Adam Chętnik jako działacz społeczny*; M. Mioduchowska, *Wkład Adama Chętnika w zorganizowanie i rozwój ruchu młodzieży wiejskiej w Polsce (Związek Młodzieży Wiejskiej, Junactwo)*; A. Dobroński, *Działalność patriotyczna Adama Chętnika*.

Ogólnopolska konferencja pt. „Polska etnografia na tle kierunków etnografii światowej” (Kraków 8-11 X). Organizatorzy: Katedra Etnografii Słowian UJ, Komitet Nauk Etnologicznych Polskiej Akademii Nauk. Referaty: Z. Sokolewicz, A. Zadrożyńska, *Fenomenologia, psychoanaliza, semiotyka — niektóre problemy analizy i interpretacji tekstów kulturowych*; Z. Biały, *Model świata i etos. Inspiracje Tartuskie*; K. Piątkowski, *Perspektywy zastosowania metody semiotycznej w etnografii*; Z. Benedyktowicz, *Doświadczenia fenomenologiczne w etnografii*; Cz. Robotycki, *Etnologiczne interpretacje zjawisk kultury masowej*; J. Burszta, *Aspekt historyczny badań etnologicznych*; E. Pietraszek, *Socjologiczny historyzm w ośrodku krakowskim*; M. Wieruszewska-Adamczyk, *Socjologiczne inspiracje w badaniach etnograficznych*; Z. Staszczak, *Pogranicze etnograficzne a problemy pograniczy etnicznych*; K. Kaniowska, *Perspektywa ewolucjonistyczna i ekologiczna w polskiej etnografii powojennej*.

Konferencja naukowa pt. „Rozwój języka a kultura” (Łódź, 5-7 XI). Organizatorzy: Katedra Historii Języka Polskiego i Filologii Słowiańskiej. Między innymi wygłoszono referaty: J. Kucharska, K. Piątkowski, *Język jako wyznacznik odrębności kulturowej (Ziemia Bytowska, okolice Kościerzyny, Kanada)*; M. Kamiński, *Morfologia i funkcje komponentów werbalnych i niewerbalnych wpisanych w strukturę obrzędu magicznego a tzw. synkretyzm chrześcijańsko-magiczny kultury siedemnastowiecznej (na przykładzie praktyk poznańskich czarownic)*.

II Ogólnopolska Konferencja poświęcona problematyce ubiorów i strojów ludowych (Kraków, 9 XI). Organizatorzy: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Oddział w Krakowie.

Seminaria etnograficzne Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.
19 IV M. Liberska-Marinow, *Ludowa plastyka figuralna w Polsce środkowej*.
18 X B. Tazarek, *Pasterstwo i rolnictwo w dolinach Cordillera Blanca (Północne Peru)*.

E. Szcześniak, *Los Uros — skansen nad jeziorem Titicaca*.

8 XI M. Pinińska, *Folklorystyka w widowiskach lalkowych*.

29 XI E. Królikowska, *Ludowe tkactwo dekoracyjne w Polsce środkowej*.

13 XII W. Nowosz, *Problematyka społeczeństw pierwotnych we współczesnej nauce*.

Zebrań Komisji Etnograficznej Oddziału PAN w Krakowie.

22 II A. Zambrzycka-Kunachowicz, *Przeobrażenia kulturowe wsi współczesnej*

26 III A. Paluch, *A Waligórski jako kontynuator myśli Bronisława Malinowskiego*.

L. Dzięciel, *Afrykanistyczne badania Andrzeja Waligórskiego*.

3 V A. Bartosz, *Z badań nad przeszłością i teraźniejszością Cyganów*.

A. Mirga, *Nie-Cyganie w świadomości i opinii Cyganów*.

25 X U. Johansen (Uniwersytet w Kolonii), *Antropologia społeczna w RFN*.

Grażyna Ewa Karpińska

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI ZARZĄDU GŁÓWNEGO POLSKIEGO TOWARZYSTWA LUDOZNAWCZEGO ZA OKRES OD 1 WRZEŚNIA 1984 DO 31 SIERPNIĄ 1985 ROKU

Wielość zagadnień stanowiących przedmiot działalności Zarządu Głównego w okresie sprawozdawczym wymaga ujęcia ich w pewne grupy problemowe. W ramach tych grup realizowano określone przedsięwzięcia wynikające z ustaleń przyjętych na poprzednim Walnym Zgromadzeniu Delegatów oraz z innych bieżących potrzeb i kontaktów z agendami Towarzystwa — Oddziałami, redakcjami serii, Redakcją DWOK, ODILE, oraz Polską Akademię Nauk, Ministerstwem Kultury i Sztuki, Państwowym Wydawnictwem Naukowym, Urzędem Wojewódzkim we Wrocławiu, muzeami, towarzystwami regionalnymi, katedrami uniwersyteckimi, i instytutami Polskiej Akademii Nauk.

I. Działalność wewnątrzorganizacyjna

Zakres tej działalności wynikał z określonych potrzeb organizacyjnych i terytorycznych, które występowały w okresie sprawozdawczym. Dotyczyły one wielu zagadnień, spośród których na czoło wybijały się w grupie spraw organizacyjnych kwestie uporządkowania pracy Oddziałów Towarzystwa. Aktualnie Oddziałów takich istnieje 21, które grupują 1149 członków. Ilość członków ogółem w Towar-

rzystwie kształtuje się na poziomie ubiegłego roku. Przyjęto wielu nowych członków, jednakże było też bardzo dużo skreśleń ze względu na nieplacenie składek członkowskich. Zwraca się przy tym uwagę Oddziałom na konieczność uważnego wypełniania deklaracji członkowskich z podawaniem w nich określonych motywacji, stanowiących o przystąpieniu do Towarzystwa. Deklaracje bez tych motywacji, a teraz pozbawione opinii Oddziałów, były odsyłane do uzupełnienia. Realizując funkcje statutowe Zarząd Główny PTL oraz Prezydium zbierały się na posiedzeniach poświęconych określonym zagadnieniom. Zarząd Główny odbył dwa posiedzenia, natomiast Prezydium obradowało 8 razy. Ponadto odbyło się jedno posiedzenie przewodniczących komitetów redakcyjnych czasopism i serii poświęcone omówieniu polityki wydawniczej towarzystwa i konkretyzacji planu na rok 1985. W kontaktach z Oddziałami przeważały sprawy natury organizacyjno-finansowej. Przeprowadzone analizy pracy Oddziałów wykazały istnienie znacznych zaległości w opłacaniu składek oraz brak działalności organizacyjnej. W związku z tym Biuro Zarządu Głównego podjęło, jak co roku, określone przedsięwzięcia na rzecz uregulowania tej sprawy. Mimo to nie wszystkie Oddziały wywiązały się z tych podstawowych obowiązków statutowych i nie nadesłały w br. raportów finansowych oraz sprawozdań z działalności. Są to Oddziały w: Kaliszu, Przemyślu i Rzeszowie. Łącznie wartość nie opłaconych składek członkowskich wg stanu na dzień 30 VI 1985 (bez roku bieżącego) zamyka się kwotą 22 245,— zł. W przypadku powtarzania tej sytuacji rozważona zostanie zasadność postawienia tych Oddziałów w stan likwidacji. W zależności od liczebności i zainteresowań członków różne są metody i formy pracy Oddziałów. Jedne prowadzą działalność naukową inicjując badania terenowe, publikują rezultaty własnych badań, urządzają lokalne lub ogólnopolskie sympozja. Inne popularyzują wiedzę o kulturze ludowej, animują konkursy sztuki ludowej, prowadzą poradnictwo z zakresu folkloru, strojów ludowych, współdziałają w organizowaniu zbiorów dla muzeów i izb regionalnych. Różna jest aktywność Oddziałów w tym zakresie, wyraźnie jednak wyróżniają się Oddziały w Katowicach, Opolu, Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu. Wspomniana powyżej aktywność urealniała się ważnymi imprezami o randze naukowej, których pełne oblicze znalazło się w sprawozdaniach poszczególnych Oddziałów przedstawionych na WZD. Zarząd Główny natomiast koordynował prace organizacyjne związane z przygotowaniem przez PTL Międzynarodową Konferencję Etnograficzną poświęconą problemom innowacji w sposobie żywienia, w której weźmie udział 64 uczonych z całego świata, od Hong-Kongu po Stany Zjednoczone. Konferencja ta pod nazwą „Innowacje w zwyczajach pożywiennych” odbędzie się w dniach 8-13 października 1985 r. w Karniowicach koło Krakowa.

Ponadto wiele działań organizacyjnych podejmował Zarząd Główny w związku z Jubileuszem 90-lecia Towarzystwa oraz Walnym Zgromadzeniem Delegatów i sesją naukową pod nazwą „90 lat polskiego ludoznawstwa”, podczas której wygłoszone zostały referaty: „Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, jego miejsce w życiu naukowym i kulturalnym kraju” — dr Anna Kowalska-Lewicka; „Redowejska polskiej kultury ludowej” — prof. dr Józef Burszta; „Horyzonty współczesnej etnografii polskiej” — doc. dr hab. Maria Wieruszewska; „Problematyka etnograficzna Lubelszczyzny” — prof. dr Roman Reinfuss; „40-lecie Oddziału PTL w Lublinie” — dr Krystyna Marczak; „Etnografia polska w badaniach ludów pozaeuropejskich” — dr Marek Gawecki. Obrady te oraz sesję naukową uświetniły dwie wystawy okolicznościowe. Pierwsza ukazująca działalność wydawniczą Towarzystwa w okresie 90-ciu lat, druga natomiast prezentująca ex libris etnograficzne i jest pierwszą ekspozycją tego typu w Polsce.

II. Działalność wydawnicza

Przyjęty przez ZG PTL kierunek aktywizacji działalności wydawniczej prowadzony jest z dużą troską o reaktywowanie poszczególnych serii i pełniejsze ich ożywienie. Dotychczas po uporządkowaniu spraw w składach komitetów redakcyjnych serii i czasopism czynione są starania o pozyskanie wartościowych tytułów, które ożywiłyby działalność wydawniczą Towarzystwa. Aktualnie bowiem mamy taką sytuację, że mimo realnych możliwości wydawniczych nie posiadamy w tezkach redakcyjnych większej ilości prac przygotowanych do druku. Pozytywne zmiany zaszły jednak w częstotliwości ukazywania się dwumiesięcznika „Literatura Ludowa”, który powoli wychodzi z wieloletnich zaległości. Obecna sytuacja tego pisma jest taka, że wszystkie bieżące numery za rok 1985 są przekazane do druku i powoli regulowane są zaległości wydawnicze z lat poprzednich. Planuje się, że pismo to wejdzie w normalny tok wydawniczy w roku 1986. Dużą troską o uregulowanie tej sytuacji — nie zawinionej przez redakcję lecz realne trudności poligraficzne — przejawia redaktor naczelny dwumiesięcznika prof. dr Czesław Hernas, pod redakcją którego pismo ukazuje się od 1972 roku w nowej szacie graficznej jako dwumiesięcznik naukowo-literacki. „Literatura Ludowa” posiada stały krąg odbiorców wywodzących się z różnych środowisk, a jej nakład 1000 egz. rozchodzi się całkowicie w ramach prenumeraty i sprzedaży indywidualnej prowadzonej przez Biuro ZG PTL oraz w drodze wyjazdów krajowej i zagranicznej. Podkreślić należy wyjątkowo dużą wymianę zaopiniowaną pisma od chwili objęcia jego redakcji przez prof. dr Czesława Hernasa, który zgodnie z nowoczesnym pojmowaniem folkloru ukierunkował jego problematykę na różne zakresy żywej, popularnej twórczości ludowej, podejmując tym samym badania w regionach zaniedbanych dotychczas przez humanistykę. Zapewniło to pismu szerszy obieg społeczny oraz szereg pozytywnych recenzji każdego numeru. Dążąc do poprawy rytmiczności ukazywania się pisma oraz jego przydatności — dzięki wydatnej pomocy redaktora naczelnego — postanowiono od roku 1985 wydawać je wspólnie z Państwowym Wydawnictwem Naukowym Odwołaję we Wrocławiu, co w żaden sposób nie eliminuje Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego jako głównego wydawcy. Szukając optymalniejszych form zapewnienia pismu szerszego zainteresowania poza granicami kraju, postanowiono od roku 1984 wydawać co pewien czas monograficzne zeszyty poświęcone określonej problematyce. Tak więc zeszyt 4/5: 1985 poświęcony jest folklorystyce fińskiej, 3 przygotowaniu natomiast jest zeszyt uwzględniający przede wszystkim zasługi B. Piłsudskiego w badaniach nad kulturą Ajnów oraz zeszyt poświęcony folklorystyce łotewskiej. Z problematyki krajowej wymienić należy zeszyt maryjny z 1984 oraz zbiorczy numer 1/6: 1981 poświęcony zjawisku kołędowania ukazujący się pod oddzielnym tytułem „Kołędowanie na Lubelszczyźnie”. Szereg przedsięwzięć organizacyjnych mających zabezpieczyć „Literaturze Ludowej” sukcesywne ukazywanie się oraz szybkie zlikwidowanie zaległości spowodowało, że poszczególne zeszyty pisma drukowane są przez różne zakłady poligraficzne. Stwarza to taką sytuację, że zaległe numery wychodzą nieraz w różnej kolejności. Powoduje to tylko pozorny chaos, bowiem redakcja czuwa na bieżąco nad rychłym doprowadzeniem pisma w normalny tok wydawniczy. Tokowi tych prac nie przerwała nawet chwilowa zmiana na stanowisku sekretarza redakcji „Literatury Ludowej”. W marcu 1985 roku zatrudniono bowiem na tym stanowisku literata i krytyka literackiego, Andrzeja Falkiewicza, w miejsce dotychczasowego sekretarza red-

Marii Bożeny Kuczyńskiej. Wskutek szybkiego jednak zauważenia przez Prezydium ZG PTL opieszałości w/wymienionego w prowadzeniu spraw redakcyjnych, zdecydowano się na rozwiązanie z nim umowy o pracę, powierzając nadal prowadzenie redakcji jej dotychczasowemu sekretarzowi, red. Marii Bożenie Kuczyńskiej, która przez lata dźwigała ciężar wyprowadzenia zaległości wydawniczych pisma sięgających w pewnym okresie nawet 4 lat.

Podobna sytuacja w zakresie uregulowania rytmiczności ukazywania się pisma występuje w „Łódzkich Studiach Etnograficznych”. W okresie sprawozdawczym ukazał się 24 tom tego tytułu za rok 1982. W produkcji natomiast znajdują się tomy 25: 1983 i 26: 1984. Podobnie jak tomy poprzednie, druk pokryty zostanie z dotacji zewnętrznych i tylko w wypadku uzasadnionych potrzeb finansowany będzie przez ZG PTL. Znajdujące się w redakcyjnym przygotowaniu kolejne tomy 27: 1985 i 28: 1986 posiadają również zabezpieczenie finansowe i opłacane będą przez Związek Spółdzielni Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Carpelia” oraz Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Kaliszu. Podkreślenia godnym jest fakt wieloletniego już wydawania pisma w oparciu o dotacje zewnętrzne, co jest potwierdzeniem nie tylko jego rangi i potrzeb środowiskowych, lecz także dużej operatywności społecznego komitetu redakcyjnego, który ostatnio kieruje doc. dr hab. Jadwiga Kucharska. Mimo tej operatywności organizacyjnej i merytorycznej, ZG PTL widzi pilną potrzebę uregulowania zaległości wydawniczych dotyczących „Łódzkich Studiów Etnograficznych” i wyprowadzenia pisma w bieżący tok ukazywania się do końca roku 1986. Dopelniając informacji charakteryzującej sytuację istniejącą w redakcjach czasopism stwierdzić należy, że tradycyjnie już nie posiadamy jakichkolwiek zaległości w ukazywaniu się rocznika „Lud”, którego redaktorem naczelnym jest prof. dr Józef Burszta, podejmujący wielokierunkowe starania o stały wzrost rangi naukowej tego pisma.

Ważnym ogniwem w działalności edytorskiej Towarzystwa są serie wydawnicze. Po wieloletnich przerwach w ukazywaniu się tytułów w ramach poszczególnych serii wznowiono rytmiczną pracę edytorską w lonie „Prac Etnologicznych”, których redaktorem naukowym jest prof. dr Zbigniew Jasiewicz oraz „Biblioteka Popularnonaukowej”, kierowanej przez doc. dr Leszka Dziągła. Równocześnie trwają prace na rzecz ożywienia serii „Prace i Materiały Etnograficzne”, „Atlas Polskich Strojów Ludowych”, „Archiwum Etnograficzne”. Jeżeli uda się urealnić planowane zamierzenia edytorskie w ramach tych serii, już wkrótce ukażą się wartościowe pozycje wznowiające ich działalność. Wspomnieć tutaj należy, że w ramach „Archiwum Etnograficznego” — zachowując dotychczasowy charakter publikacji — planuje się — o czym mówiono już na WZD w Łomży — wydanie bibliografii zawartości dwumiesięcznika „Literatura Ludowa”, rocznika „Lud” oraz treści etnograficznej innych czasopism, takich jak: „Wisła”, „Ziemia”, „Wędrowiec” itp. Prace w tym zakresie — będące kontynuacją dawnych zamierzeń — prowadzone są przez Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej w Łodzi. W tym też kierunku pójdą dalsze starania ZG PTL nadające tej pracy charakter systematyczny, powiązany z planami wydawniczymi zgłaszanymi do Biura Wydawnictw i Bibliotek Polskiej Akademii Nauk.

Pozostając przy sprawach serii wydawniczych i planowanych zamierzeń wieloletnich w tym zakresie pozytywnego dla edytorskiej działalności Towarzystwa wnosi Redakcja *Dziół wszystkich* Oskara Kolberga, której zakres działalności daleko wykracza poza ściśle redakcyjne zajęcia.

Obejmuje ona bowiem znużone prace naukowe scalające dorobek tego zespołu komitego badacza kultury ludu polskiego. Jest to praca, która w opinii Zarządu

Głównego zasługuje na szczególne wyróżnienie, i tak jak do tej pory, promowana będzie w sposób szczególny w ramach działalności edytorskiej Towarzystwa. Wnosi ona bowiem niezaprzeczalny wkład w ochronę dóbr kultury staropolskiej i ludowej oraz przyczynia się do naukowego i edytorskiego opracowania zbioru materiałów źródłowych w zakresie etnografii, folklorystyki, etnomuzykologii i historii nie tylko ludu polskiego, lecz również sąsiednich grup etnicznych — Łużyczan, Łażańców, Litwinów i Białorusinów. Prace zespołu pracowników zatrudnionych w Redakcji *Dzieł wszystkich* Oskara Kolberga z każdym rokiem wzbogacają dzieło reedycji i edycji dorobku tego znakomitego badacza. Są to prace wielowątkowe, w których kumulują się wysiłki archiwisty, bibliografa, etnografa, historyka, folklorysty, muzykologa itp., rozpoczęte na początku lat sześćdziesiątych przez prof. dr Józefa Gajka, później zaś prowadzone przez prof. dr Józefa Bursznię, pod którego naukową i redakcyjną opieką wydano dotychczas 63 tomy „Dzieł wszystkich” Oskara Kolberga obejmujących reedycję i edycję jego dorobku. Wkrótce liczność tomów ulegnie zwiększeniu, gdyż w różnej fazie edytorskiego i typograficznego opracowania znajdują się tomy 67/1 i 67/2 *Pieśni i melodie w opracowaniu fortepianowym* i tom 68 zatytułowany *Kompozycje instrumentalne Oskara Kolberga*. Zarząd Główny PTL zdaje sobie sprawę z faktu, że tok żmudnych prac edytorskich nad poszczególnymi tomami tego monumentalnego wydawnictwa kieruje się logiką wewnętrznych potrzeb naukowo-dokumentacyjnych, mimo to widzi jednak potrzebę przyspieszenia prac poligraficznych tak, aby przekazywane do druku przez Redakcję tomy dzieł O. Kolberga nie czekały latami na wydrukowanie.

Tak zarysowany charakter polityki wydawniczej Towarzystwa jest powoli realizowany i wprowadza coraz nowe pozycje na rynek wydawniczy. W okresie sprawozdawczym ukazało się pięć zaległych zeszytów „Literatury Ludowej” — 1: 1982, 2: 1983, 3: 1983, 6: 1983. Ponadto przekazano do drukarni ponad arkuszowy tom zaległego rocznika za 1981 r., który wyjdzie w roku 1986 pod tytułem „Kolędowanie na Lubelszczyźnie” w zwiększonym nakładzie 3000 egz. „Literatura Ludowa” ukazuje się w nakładzie 1000 egzemplarzy) oraz kontynuowane prace redakcyjne i edytorskie nad bieżącymi numerami, z zamiarem wprowadzenia pisma w roku 1986 w normalny tok wydawniczy.

Podobnie kształtowała się sytuacja w „Łódzkich Studiach Etnograficznych”, których 24 tom za rok 1982 ukazał się w okresie sprawozdawczym, a prace nad pozostałymi tomami są w różnym stopniu zaawansowania. Jak co roku, również w roku 1985, przed Walnym Zgromadzeniem Towarzystwa, ukazał się kolejny 69 tom rocznika „Lud” zawierający interesującą problematykę i bogaty dział recenzji.

Ostatnio wprowadzono także na rynek wydawniczy zapowiedzianą wcześniej pracę Jacka Kolbuszewskiego pt. *Wiersze z cmentarza. Analiza współczesnej epigrafiki nagrobnej*, 1985 Wrocław, wydana w nakładzie 10 000 egzemplarzy jako IX tom w serii „Biblioteki Popularnonaukowej”, której tom poprzedni ukazał się w roku 1973. Po dwunastu latach przerwy tomem tym wznowiono działalność serii, która rokuje systematyczny rozwój, opierając w kierunku ciekawego katalogu tytułów zapewniającego jej dużą poczytność.

Zgodnie z przewidywaniami ukazał się także kolejny, tj. 59, cz. I tom *Dzieł wszystkich* Oskara Kolberga zatytułowany *Materiały do etnografii Słowian Zachodnich i Południowych*, cz. 1 *Łużyce*, Wrocław—Poznań 1985, dopełniający zbioru tej interesującej serii.

Szczegółowe podkreślenia wymaga w roku Jubileuszu 90-lecia Polskiego To-

warzystwa Ludoznawczego inicjatywa wydawnicza Towarzystwa, jaką jest ukazanie się w okresie sprawozdawczym reprintu trzech książek Adama Fischera pt. *Połabianie, Łużycanie i Polacy*, z cyklu tzw. opublikowanej przez Niego „Biblioteki Słowiańskiej”. W nocie skierowanej do Czytelników wyjaśnia się szczegółowo motyw wydania tej publikacji podkreślając między innymi, że zasługi A. Fischera dla Towarzystwa Ludoznawczego były szczególne. „Wybrany w roku 1910 na sekretarza TL pozostaje nim przez 33 lata, aż do swej (przedwczesnej) śmierci: Przez cały ten czas był równocześnie redaktorem „Ludu”, skarbnikiem i bibliotekarzem TL. On to właśnie stworzył bibliotekę Towarzystwa, istniejącą do dziś i zasilał ją — głównie poprzez wymianę z „Ludem” — czasopismami i pozycjami zagranicznymi”. Był to Człowiek, o którym wieloletni późniejszy Prezes PTL znakomity uczony Jan Czekanowski pisał w „Ludzie”, 1946: 36, że „Towarzystwo Ludoznawcze — to był Fischer i tylko Fischer”. Było ono wówczas „emanacją indywidualności Fischera” i tylko „jego niesamowitej aktywności zawdzięcza Towarzystwo dosłownie wszystko. Jedynie dzięki niej mogło ono przetrwać wielki-wstrząsy spowodowane przez katastrofę dwu potwornych wojen”.

Tak więc Zarząd Główny PTL postanowił uczcić 90-letni jubileusz Towarzystwa nie szumnymi obchodami, lecz wydaniem tych trzech niewielkich książeczek Adama Fischera, które są wartościowym przypomnieniem Jego wszechstronnej działalności na niwie Towarzystwa i skromnym należnym mu hołdem. „Dobrze się stało, że Czytelnicy otrzymują do rąk wspomniane trzy prace A. Fischera — pisze we wspomnianej już nocie do Czytelników prof. dr J. Burszta — tak przecież rzadkie w bibliotekach etnografów. W układzie, jaki był wówczas powszechnie stosowany, tj. w podziale na kulturę materialną, społeczną i duchową, daje on zwarty pogląd na charakter kultury materialnej tych trzech grup etnicznych, podana zaś w każdym rozdziale literatura orientuje czytelnika w stanie wiedzy etnograficznej przed pół wiekiem. Zapewne każdy z Czytelników z przyjemnością i z pożytkiem zapozna się z ich treścią”.

Poza seriami i redakcjami czasopism kontynuowano również prace edytorskie nad specjalnym tomem poświęconym działalności naukowej Adama Chętnika. Wydany on zostanie przez Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów przy udziale merytorycznym Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. W jego skład wejdą referaty wygłoszone podczas sesji naukowej poświęconej pamięci Adama Chętnika, towarzyszącej 60 Walnemu Zgromadzeniu Delegatów w Łomży (1984). Nie ukazą się natomiast wiążące do planu wydawniczego na rok 1985 pozycje: A. Kowalska-Lewicka, *Strój podhalański* (APSL) oraz P. Dekowski *Encyklopedia pożywności ludowego* (BP) ze względu na niedostarczenie do redakcji maszynopisów tych prac. Niewywiązanie się autorów ze zobowiązań wydawniczych spowodowało przyjęcie praktyki, że do planu wydawniczego PTL zgłaszane będą tylko te pozycje, które otrzymają pozytywne recenzje i na rok przed planowanym wydaniem złożone będą redakcji.

Przedstawione kierunki działalności wydawniczej Towarzystwa korespondują bezpośrednio ze wskazaniami uchwał 58 Walnego Zgromadzenia Delegatów w Kaliszu, podkreślającymi szczególnie charakter tej pracy, mającej wprowadzić książkę etnograficzną w szerszy obieg społeczny i stworzyć dla profesjonalistów możliwości publikowania swych prac w wydawnictwie prowadzonym przez PTL. Dzisiaj jednak, gdy pierwsze kroki organizacyjne zostały zrobione, gdy nakładem sił społecznych reaktywowano działalność wydawniczą w ramach serii, nie można poprzestać na tym. Dalsze rezultaty na tej niwie zależą od planowego i zintegrowanego działania. To jednak wymaga stworzenia specjalnej agendy wydawniczej przy

Biurze Zarządu Głównego Towarzystwa, jeśli chcemy, aby działalność ta rozwijała się dalej.

Równoległe z bieżącą działalnością wydawniczą prowadzona jest dystrybucja wydawnictw własnych. Obejmuje ona szeroką sieć placówek kulturalnych — tj. bibliotek, szkół, muzeów, towarzystw naukowych i regionalnych, katedr uniwersyteckich itd. Ta szeroko zakrojona działalność akwizycyjna obejmuje przede wszystkim wydawnictwa, które ukazały się w latach wcześniejszych. Wówczas bowiem Towarzystwo nie prowadziło właściwej działalności promocyjnej swych książek, stąd też zapasy magazynowe były znaczne. Systematycznie prowadzona począwszy od roku 1982 dystrybucja wydawnictw i działalność akwizycyjna spowodowały, że znacznie zmalał stan zapasów magazynowych. Niektóre tytuły zostały całkowicie sprzedane, np. spośród *Atlasu Polskich Strojów Ludowych*, *Dzieł Wszystkich Oskara Kolberga* czy „Biblioteki Popularnej”, inne natomiast uległy znacznemu zmniejszeniu. Ten kierunek działalności akwizycyjnej prowadzony będzie dalej aż do całkowitego wyczerpania zapasów magazynowych. Dużą rolę do spełnienia w tym zakresie posiadają Zarządy Oddziałów Towarzystwa, które powinny aktywniej włączyć się do sprzedaży wydawnictw własnych, zwłaszcza że uzyskane środki z tego tytułu pozostają na koncie tych jednostek. Aktualnie notki bibliograficzne o wszystkich ukazujących się tytułach w ramach własnej działalności wydawniczej Towarzystwa ukazują się w *Zapowiedziach Wydawniczych „Domu Książki”*, a poszczególne tytuły promowane są poprzez kierowanie ich do recenzji na łamach pisma „Nowe Książki”, popularnych tygodników i miesięczników krajowych oraz pism specjalistycznych. Skutkiem aktywnej polityki dystrybucyjnej powiększały się aktywa finansowe Towarzystwa w ostatnich latach, a ciekawe książki trafiły do czytelników. Ponadto rozwiązany został ciągnący się od lat problem magazynowy. Sytuacja w magazynach uległa znacznej poprawie, książki posiadają odpowiednie warunki składowania i nie niszczej. Na ogólną ilość 243 tytułów wydanych przez Towarzystwo począwszy od roku 1945, aktualnie w sprzedaży znajduje się zaledwie 69 tytułów. W okresie sprawozdawczym, tj. od 1 VII 84 do 30 VI 85, na konto PTL wpiętno 993 tys. zł z tytułu sprzedaży wydawnictw własnych, co w pewnym stopniu obrazuje rezultaty prowadzonej działalności, biorąc pod uwagę niskie ceny książek wydawanych przez Towarzystwo. Ten zakres prac akwizycyjnych będzie prowadzony nadal, zwłaszcza poprzez sieć muzeów, w których nasi członkowie zorganizowali dobrze funkcjonujące punkty sprzedaży. Dotyczy to przede wszystkim Muzeum Okręgowego w Lublinie, Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie, Górnośląskiego Parku Etnograficznego w Chorzowie, Muzeum Rzemiosła Ludowego w Biłgoraju. Ponadto przyjęto w ostatnim okresie zasadę, że wszyscy nowo przyjmowani do Towarzystwa członkowie otrzymują „Katalog wydawnictw PTL”, a praktyka ta rozszerza krąg odbiorców naszych książek.

III. Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej

Dokumentacyjno-informacyjna funkcja Ośrodka wyznacza w zasadniczym stopniu jego działalność. Kierowany społecznie przez prof. dr hab. Bronisławę Kępczyńską-Jaworską zatrudniał w okresie sprawozdawczym dwu pracowników — dr E. Karpińską i mgr M. Niewiadomską. Ich praca koncentrowała się przede wszystkim nad zagadnieniami bibliograficznymi. Zgodnie z wieloletnią już praktyką, opracowano w ODiE selektywną bibliografię etnograficzną za rok 1984 dla *Międzynarodowej Bibliografii Nauk Społecznych* wydawanej przez Comité Interna-

tionale pour Documentation des Sciences Sociales oraz selektywną bibliografię za lata 1983/84 dla *Internationale Volkskundliche Bibliographie*. W ramach współpracy z redakcją „Demosu” przekazano 27 streszczeń autorskich polskich opracowań etnograficznych i 30 zweryfikowanych tłumaczeń niemieckich.

Charakter prac bibliograficznych obejmował również zakończenie *Bibliografii etnografii polskiej za lata 1976-1980*. Prace nad tą bibliografią wykonywane są przez planem PTL w ramach zlecenia Komitetu Nauk Etnologicznych Polskiej Akademii Nauk. W związku z ostatnimi ustaleniami Komitetu do bibliografii tej włączone zostaną prace za lata 1981-1984. Zmiana wcześniej ustalonej koncepcji wymaga uzupełnienia publikacji, która zostanie przekazana wydawcy w marcu 1986 roku. Ponadto prowadzone są prace nad bibliografią retrospektywną za lata 1926-1939 wymagające żmudnych poszukiwań i uważnej kwerendy czasopism z lat międzywojennych. W ramach wcześniejszego zlecenia ZG PTL sklasyfikowano ostatecznie bibliograficzną zawartość „Ludu” za lata 1895-1984, której, uzupełniona o rocznik 1985, przekazana zostanie do redakcji „Archiwum Etnograficznego”. W obszarze bibliograficznym stanowiącym dominantę w pracy Ośrodka należy uzzględnić na rok 1986 zakończenie jednej z wcześniej sygnalizowanych w sprawozdaniach ODiE bibliografii zawartości etnograficznej polskich czasopism XIX-wiecznych, zawierających materiały do etnografii Polskiej, jak również Słowiańszczyzny oraz obcych kultur ludowych i pierwotnych świata. Ten nurt prac bibliograficznych prowadzonych przez Ośrodek powinien być utrzymany. Musi on być również spójny z planami wydawniczymi Towarzystwa. Kompletnie opracowane bibliografie publikowane będą w ramach serii „Archiwum Etnograficznego”. Jest to zadanie priorytetowe w wydawniczej działalności PTL.

Z innych prac noszących stały charakter programowy ODiE wymienić należy prace nad słownikiem etnografii polskiej, wykonywane na zlecenie Komitetu Nauk Etnograficznych dla Katedry Etnografii Uniwersytetu Łódzkiego. W okresie sprawozdawczym dotyczyły one tematów: ceramiki i rolnictwa oraz ustalenia dalszego programu prac w związku z opracowanymi przez mgr G. Skalskiego założeniami wstępnymi słownika etnograficznego polskiej kultury materialnej. Ze spraw czysto dokumentacyjnych wykonano uzupełnienia do kartotek osobowych etnografów, wykazu prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych, sporządzono wykaz wystaw muzealnych w 1984 roku, katalog konferencji krajowych i zagranicznych, uzupełniano dane na kartach etnograficznych instytucji zagranicznych. Część tych danych przekazano do „Ludu” w formie tzw. *Kroniki*. Sekcja Korespondentów Telematycznych rozesłała ankietę dotyczącą demonologii oraz porządkowano jej zasoby materiałowe, przede wszystkim odpowiedzi na ankietę dotyczącą obrzędowości żydowskiej.

IV. Biblioteka Naukowa im. Jana Czekanowskiego

Szczególne ranga tej biblioteki wynika ze specjalistycznego charakteru jej zbiorów, które służą szerokim kręgom etnografów w całej Polsce oraz przedstawicielom nauk pokrewnych — folklorystyki, antropologii, archeologii itp. Ponadto w szerokim zakresie korzystają z niej studenci etnografii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz kierunków pokrewnych, co czyni z niej placówkę usługową o charakterze szczególnym. Związana ściśle z dziejami Towarzystwa Biblioteka zawsze dopełniała jego działalności i podkreślała rangę PTL na mapie towarzystw nati-

lowych. Ta zgodna symbioza gwarantowała rozwój Biblioteki i stałą troskę o jej naukową rangę. Podobnie jak w latach poprzednich, księgozbiór powiększył się o następujące ilości pozycji: zakupiono 186 pozycji na łączną kwotę 141 261,— zł, w tym na aukcjach księgarskich-antykwarycznych na sumę 65 835,— zł. Z wymiany krajowej i zagranicznej wpłynęło 300 pozycji, natomiast z darów pozyskano 15 pozycji. Wszystkie wydatki na zakup książek, wymianę i ich konserwację nie są limitowane w budżecie Towarzystwa i podobnie jak działalności wydawniczej, nadaje się im charakter priorytetowy. Przyjęta od dwu lat zasada udziału w aukcjach antykwarycznych była kontynuowana również w tym roku i z ważniejszych zakupionych pozycji, które wzbogaciły bibliotekę w unikalne dzisiaj książki, wymienić należy: M. Janik, *Polacy na Syberii*, Kraków 1928; I. Domeyko, *Kraunkania i jej mieszkańcy*, Wilno 1960; T. Błotnicki, *Zarys historii ubioru*, Kraków 1930; S. Szyller, *Tradycja budownictwa ludowego w architekturze polskiej*, Warszawa 1917; T. Seweryn, *Krakowskie skrzynie malowane*, Kraków 1928. Udział w aukcjach jest już stałą zasadą gromadzenia zbiorów i pozyskiwania w ich skład pozycji o szczególnym charakterze naukowym.

Biblioteka prowadzi wymianę z 40 instytucjami krajowym i z 170 zagranicznymi — np. instytuty naukowe, muzea, katedry uniwersyteckie, towarzystwa naukowe — przy stałej polityce powiększania tej wymiany. W okresie sprawozdawczym nawiązano wymianę z 6-ciu nowymi placówkami poza granicami naszego kraju, tj. z: 1) Landesstelle für Volkskunde Stuttgart — Württembergisches Landesmuseum Stuttgart; 2) Institut Naucznej Informacji Akademii Nauk SSSR w Moskwie; 3) Institut National Haitien de la Culture et des Arts, Bureau d'Ethnologie Republique d'Haiti; 4) The Ethnological Fundation of Japan, Tokyo; 5) Oddziałek za Etnologijo Filozofska Fakulteta, Ljubljana; 6) Zavod za Istraživanje Felšora Instituta za Filologiju i Folkloristiku prije Institut za Narodnu Umjetnost, Zagreb.

Cieszy nas szczególnie ten rozwój wymiany, bowiem przy aktualnym braku środków dewizowych na zakup książek ta forma kontaktów jest praktycznie jedynym źródłem pozyskiwania cennych pozycji zagranicznych. Planuje się w najbliższym okresie poszerzenie jej o sieć wydawniczych placówek krajowych i zagranicznych, do których skierowane zostaną oferty recenzyjne. Książki pozyskane z tych jednostek organizacyjnych będziemy kierować do recenzji na łamach naszych czasopism, tj. „Ludu”, „Literatury Ludowej” i „Łódzkich Studiów Etnograficznych”. Uważamy bowiem, że Biblioteka stanowi szczególny majątek naukowy Towarzystwa i należy stale go pomnażać. W ostatnim okresie po zgłoszeniu się na listę prenumeratów „Current Anthropology”, systematycznie otrzymujemy to czasopismo, prowadzi się też prace mające na celu ustalenie, czy w przychodzących z wymiany seriach bądź numerach czasopism nie powstały jakieś braki. W wypadku ich zauważenia podejmuje się starania o uzupełnienie zbiorów. W okresie sprawozdawczym prowadzono także działalność na rzecz pozyskiwania autografów od autorów, których książki są w posiadaniu Biblioteki. Praca ta prowadzona będzie nadal, a jej rezultaty dowartościowują zbiory biblioteki nadając im charakter bibliofilski. Podjęto także starania na rzecz pozyskania przez Bibliotekę własnego „Ex librisu”, którym sygnowane będą własne zbiory.

Ponadto Biblioteka prowadzi działalność informacyjną i przekazuje corocznie wykazy czasopism zagranicznych do Katalogów Centralnych Biblioteki Narodowej oraz Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Oprócz pozyskiwania zbiorów i wypożyczeń księgozbioru, kontynuowane były prace nad katalogiem rzeczowym oraz bieżącą konserwacją zbiorów. Zorganizowano także akcję przekazania

do innych bibliotek oraz do sieci antykwarycznej sprzedaży bibliotecznych dubletów wyselekcjonowanych z księgozbioru w latach poprzednich.

W przedmiotowym sprawozdaniu ujęto najważniejsze kierunki prac organizacyjnych, wydawniczych, naukowych i bibliotecznych, które w okresie sprawozdawczym wystąpiły w działalności Towarzystwa. Wiele z nich znalazło swoje pełniejsze odbicie w sprawozdaniach poszczególnych Oddziałów, przedstawionych podczas 61 Walnego Zgromadzenia Delegatów w Lublinie w dniu 21.09.1985. Bogactwo lokalnych inicjatyw kulturalno-oświatowych, wydawniczych, popularyzatorskich i naukowych wskazują na wyraźne ożywienie działalności Towarzystwa w obszarze ochrony dóbr kultury ludowej i dokumentowania jej różnorodnych przejawów.

mgr Antoni Kuczyński
Sekretarz Generalny
Zarządu Głównego PTL